

ekoton

bulletin EVVO Královéhradeckého

číslo 1
květen
2004

kraje

Vize ekologické výchovy v kraji

Ze středisek EVVO

Nabídka akcí

Ostrovní ekologie

ekoton / květen 2004

bulletin ekologického/environmentálního
vzdělávání, výchovy a osvěty
Královéhradeckého kraje

Motto:

Marie Kubátová – Přísaha bylinkáře Krakonošovi:

„Slibuji při kočičkách na jívě, které budu ctít jako první pastvu včel, při bledulích, co vítají průvodem jaro, při květu arniky, zlatém po otci a hojivém po matce zemi a při koření hořce, kterému daly hořkost všechny křivdy, co se jich člověk dopustil na bylině, že budu svého umění léčitelského užívat ke prospěchu živáčků všech a nikdy ke škodě, a že nepoškodím rody bylin a nevezmu víc, než je potřeba člověku, aby se udržel a než může dát bylina, aby nezhylnula“

NAMÍSTO ÚVODNÍKU ...

- Test „Vize (a realita) ekologické výchovy v kraji“

CO SE UDÁLO ...

- Vznikla Krajská organizace Spolku pro obnovu venkova
- Jednou větou...

FAKTA ...

- Kraj podpoří rozvoj separace odpadů
- Kolik přispívá Královéhradecký kraj na EVVO?
- Analýza a návrh dotvoření systému ekologické/environmentální výchovy, vzdělávání a osvěty v Královéhradeckém kraji v roce 2003 – startovní čára pro aktualizaci krajské koncepce

ZE STŘEDISEK EVVO ...

- Modrý dům Kostecké Horky
- Centrum rozvoje Česká Skalice
- Zoo Dvůr Králové nad Labem

INSPIRACE – ZKUŠENOSTI Z KRAJE ...

- Napříč Vrchlabím
- Rozvoj venkova za účasti veřejnosti
- Inspirace na školní výlet: Jak vznikala česko-polská naučná stezka „Dědictví doby ledové v Krkonoších“
- Projekt „Úspory energie na školách“
- „Rozkvetlý Kostelec“
- Ekologická olympiáda v Královéhradeckém kraji

POMOCNÍK EVVO ...

- Publikace a pomůcky
- Akce pro veřejnost
- Akce pro učitele a další pedagogické pracovníky
- Akce pro děti a mládež

POSTŘEHY ODJINUD ...

- Lipari – ostrovní ekologie i pro střední Evropu

NAMÍSTO ÚVODNÍKU ...

TEST: „VIZE (A REALITA) EKOLOGICKÉ VÝCHOVY V KRAJI“

První číslo prvního ročníku Ekotonu vychází v době, kdy se připravuje nová „krajská koncepce ekologického /environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO)“ – té původní koncepci byly 11. dubna dva roky a novou by krajské zastupitelstvo mělo schvalovat v letošním druhém pololetí. Koncepce bude vycházet z analýzy EVVO zpracované v letech 2002–2003 (blíže o ní se dočtete uvnitř čísla).

Koncepce, analýza... to ale nejsou právě pojmy, které by slibovaly kratochvilné počtení do úvodníku. Proto, když jsme hledali, jak vám je v krátkosti přiblížit, napadlo nás, že vám tu nejpodstatnější část nabídneme jako malý test. Jde o vizi, formulovanou vloni a shrnující, k čemu se v ekologické výchově v kraji směřuje, jaké má cíle...

A vy při čtení následujících bodů tedy můžete tipovat, zda ten který záměr už je v našem kraji realitou nebo zda na jeho dosažení musíme ještě vynaložit nějaké úsilí.

Takže – je to (zatím ještě) jenom VIZE už REALITA?

- **V kraji funguje krajské koordinační, metodické, poradenské a informační středisko a síť dalších SEV a ekologických poraden pravidelně podporovaných krajem a obcemi, pro něž vykonávají služby.**

(Zčásti ještě VIZE, ale bylo vypsáno výběrové řízení na koordinátora EVVO v kraji, které se v současné době vyhodnocuje, a kraj podporuje několik vznikajících středisek, podpora měst a obcí však zatím příliš nefunguje.)

- **Existují webové stránky EVVO v kraji a krajský informační zpravodaj EVVO, které jsou koordinovány a propojeny s obdobnými celostátními médii.**

(První část VIZE, druhá REALITA – webové stránky ještě neexistují, krajský bulletin držíte v rukou.)

- **Mezi organizacemi činnými v EVVO existuje častá výměna informací o nabízených akcích a službách, probíhají i společně koordinované akce v rámci kraje a menších regionů.**

(Zčásti už REALITA – funguje krajský poradní sbor EVVO, realizují se společné akce více organizací? – i když jich zatím není mnoho – např. kolem Dne Země, semináře pro učitele, výstavy o obnovitelných zdrojích v Hradci Králové...)

- **Kraj vypisuje grantová řízení pro oblast EVVO k vyhledávání nových iniciativ a pravidelně finančně podporuje stálé aktivity EVVO – rozsah podpory je alespoň trojnásobný oproti počátečnímu stádiu v roce 2002. Jsou podporovány i investice. Pravidelně finančně podporuje EVVO také řada měst a obcí v kraji.**

(První část REALITA, druhá zčásti ještě VIZE – granty a příspěvky jsou od roku 2002 poskytovány pravidelně, prostředky se zvyšují, letos je vypsán i malý investiční program, města a obce podporují EVVO zatím jen velmi omezeně.) ➔

- **Téměř na všech základních a středních školách jsou ustaveni koordinátoři EVVO, kteří jsou za tuto činnost náležitě ohodnocováni. Řada škol realizuje své vlastní ekologické projekty, mimo jiné zaměřené na ekologizaci prostředí škol a jejich okolí. Školy jsou k této činnosti motivovány ohodnocením a granty. V sítích škol zaměřených na EVVO je alespoň dvojnásobek škol oproti roku 2002. Základním, středním i mateřským školám, které o to projeví zájem je poskytován pravidelný informační servis (sít M.R.K.E.V.) a průběžná metodická a konzultační pomoc.**

(Zčásti ještě VIZE – koordinátoři nejsou zdaleka na všech školách, jejich ohodnocení je jen na omezených možnostech ředitelů škol, vlastní projekty škol a ekologizace jejich provozu jsou teprve v začátcích, granty jsou dostupné i pro školy, informační servis a metodická pomoc fungují, ale měly by se rozšířit, škol v sítích EVVO je kolem stovky – v roce 2002 jich bylo asi 60.)

- **V kraji fungují erudované a respektované nevládní neziskové organizace (NNO) zaměřené na životní prostředí, veřejnou správou jsou vnímány jako důležitý partner.**

(Zatím spíše VIZE – NNO v kraji nejsou příliš početné, ani vlivné.)

- **Několik měst a obcí realizuje Místní agendu 21, zapojuje se do iniciativ jako Program obnovy venkova, Národní síť zdravých měst, Obec roku. Do EVVO se zapojuje pravidelně také řada kulturních a osvětových zařízení – např. knihovny, muzea.**

(Zatím spíše VIZE – k Místní agendě 21 či Hnutí zdravých měst se na konci roku nehlásilo žádné město či obec, jen některá jednotlivá kulturní a osvětová zařízení realizovala EVVO.)

- **Některé podniky v kraji se pravidelně zapojují do podpory či přímo do realizace aktivit EVVO. Znásobil se počet podniků s ISO 14001/EMAS, či majících ve výrobním programu Ekologicky šetrné výrobky.**

(Zatím spíše VIZE – podniky podporující EVVO jsou v kraji spíše výjimkou.)

- **Krajský úřad, jím zřizované instituce a některé městské a obecní úřady mají ekologicky šetrný provoz.**

(Zatím spíše VIZE – Krajský úřad zavedl separovaný sběr, o komplexní ekologicky šetrný provoz však zatím neusiluje žádná úřad veřejné správy.)

A protože jde zatím o pracovní materiál, můžete také přemýšlet, co vám v téhle vizi ještě chybí, o co dalšího by se v kraji mělo usilovat. Pokud vás to podnítl k jakýmkoli připomínkám a návrhům, budeme rádi, když nám je do redakce pošlete do 10. června 2004. Určitě je při přípravě koncepce využijeme...

■
Za redakční radu
Jiří Kulich

JAK

SI

ZAJISTIT

PRAVIDELNÝ

ODBĚR

BULLETINU

EKOTON:

POZOR!!! Ekoton bude vycházet dvakrát ročně (květen a listopad) a bude distribuován zdarma. Další čísla však dostanou jen ti, kdo si je objednájí. Pokud jste si tedy dosud Ekoton neobjednali a máte o něj zájem, zašlete vyplněnou návratku (III. strana obálky) nebo její kopii (stačí i e-mailem) s objednávkou na adresu:

Středisko ekologické výchovy SEVER, Horní Maršov 89 (PSČ 542 26)

Nabídněte Ekoton dalším zájemcům, nakopírujte návratku i pro své přátele. Lze si též vyžádat další výtisky téhož čísla.

VZNIKLA KRAJSKÁ ORGANIZACE SPOLKU PRO OBNOVU VENKOVA

Nově vzniklá Krajská organizace Spolku pro obnovu venkova v Královéhradeckém kraji byla ustavena před rokem. Kromě našeho kraje vznikají krajské organizace i v jiných krajích, jednak s cílem budoucího partnerství krajským samosprávám a jednak jako fórum těch, kteří usilují o zachování, obnovu a rozvoj venkova v regionech.

Spolek však již existuje delší dobu, byl založen v červnu 1993. Tehdy se ke členství v něm přihlásilo více než 200 zájemců především z řad obecních samospráv, zemědělců, projektantů, podnikatelů, učitelů, pracovníků vysokých škol, výzkumných ústavů a státní správy, spojených myšlenkou realizovat Program obnovy vesnice; v současné době se počet jeho členů blíží tisícovce. Posláním Spolku je přispívat k rehabilitaci venkova, k obnově a prohloubení společenského a duchovního života na venkově, k posílení hospodářské stability a prosperity venkova. Motivovat občany žijící na venkově k dobrovolné aktivitě, podněcovat je k odhodlání podílet se na zdárném vývoji obce, napomáhat vzniku a činnosti místních a regionálních sdružení. Účastnit se evropské spolupráce při obnově venkova. V neposlední řadě pak překonávat úzce resortní přístupy k řešení problémů obnovy vesnice a rozvoje venkova a podporovat a realizovat Program obnovy vesnice. Spolek organizuje každý měsíc pravidelná setkání (spojená se semináři) členů a hostů střídavě v Praze a regionech, která jsou tematicky zaměřena na různé okruhy venkovského života a podílí se i na pořádání jiných seminářů a dalších akcí s odbornou a laickou veřejností. Spolek spolupracuje s Evropskou pracovní společností pro rozvoj venkova a obnovu vesnice (jejími členy jsou spolkové země Rakouska a SRN, dále italské Jižní Tyrolsko, Lucembursko, Česká republika, Maďarsko a Slovinsko). Zástupce Spolku je spolu se zástupci Svazu měst a obcí ČR členem meziresortní komise, která dbá na odpovědné přidělení prostředků, vyčleněných pro Program obnovy venkova ve státním rozpočtu. Nejvýraznější akcí Spolku je soutěž Vesnice roku, vyhlašovaná od roku 1995 společně se Svazem měst a obcí ČR, ministerstvy pro místní rozvoj,

zemědělství, životního prostředí a kultury. Spolek vydává vlastní Zpravodaj, který vychází měsíčně.

Spolek, stejně jako jiné organizace a fóra, prošel vývojem a právě v současné době (krajské uspořádání, přechod POV na krajské úrovni, přicházející podpora EU, partnerství samospráv a neziskových organizací i celková změna pozice venkova) prochází mnoha důležitými změnami. Aby mohl být dobrým partnerem, ale i ovlivňovatelem toho, co bude utvářet podmínky ve venkovském prostoru a působit na rozvoj venkova v regionech, musí existovat názorově silné organizace v rámci krajů, s dostatečným mandátem, které by zároveň byly partnerem krajským samosprávám při tvorbě a formulaci cílů podpory venkovského prostoru.

Spolek se v rámci současných změn též vrací k původní myšlence být spolkem, fórem a platformou nejen obcí, ale všech, kterým o osud a rozvoj našeho venkova jde, být spolkem starostů, "nadšenců pro venkov" z řad neziskových organizací a místních spolků, odborníků (architektů, sociologů, aj.), zemědělců, podnikatelů, učitelů, pracovníků výzkumných institucí, státní správy aj. Zároveň s větším počtem členů a názorů bude mít Spolek jako jediná venkov hájící organizace s větším mandátem, větší sílu být protiváhou tendencím krajinu, venkovský prostor a obyvatelstvo venkova opomíjet.

Proto krajská organizace Spolku nabízí členství všem zájemcům a žádá o pomoc při předání této informace všem, kteří by se chtěli připojit k činnosti spolku a pomoci tak rozvoji venkova. Informace o krajské organizaci a možnosti členství získáte na adrese: Mgr. Martina Berdychová, předsedkyně Krajské organizace Spolku pro obnovu venkova Královéhradeckého kraje, Holovousy 39, 508 01 p. Hořice, email: ou@holovousy.cz. Informace z dění v rámci celostátního Spolku naleznete na forum.isu.cz.

Dle podkladů zaslaných členem předsednictva KO SPOV Mgr. Petrem Kulíškem zpracoval
Jiří Kulich

...odjinud

- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy pořádá 12.–14. 5. 2004 v Telči poradu k ekologické výchově pro pracovníky odborů školství Krajských úřadů, Pedagogických center a fakult připravujících učitele. Účastní se jí také zástupci Ministerstva životního prostředí a dalších organizací poskytujících služby v ekologické výchově – např. Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina. Bližší informace hkadlecova@kr-kralovehradecky.cz či sever@ecn.cz.
- Ministryně školství, mládeže a tělovýchovy a ministr životního prostředí podepsali 5. 2. 2004 meziresortní dohodu o spolupráci v ekologické výchově. Bližší informace www.env.cz nebo marcela_krizova@env.cz.
- V rámci Sektorového operačního programu Rozvoj lidských zdrojů připravuje MŽP grantové schéma Síť environmentálních informačních a poradenských center. Bližší informace www.env.cz nebo jana_sobeslavska@env.cz.
- Odbor vnějších vztahů MŽP vyhlásil při příležitosti Dne Země „Jarní soutěž pro děti“. Jedna se o interaktivní vědomostní internetovou soutěž, která je zveřejněna na webové stránce <http://www.env.cz/soutez>. Soutěž má 3 kola a potrvá do 30. května.

...i z kraje

- Akce ke Dni Země probíhaly na mnoha místech Královéhradeckého kraje. Leckde se kromě vzdělávacích a propagačních akcí i pracovalo. Na Trutnovsku se mj. čistila řeka Úpa, na Jičínsku probíhal při procházce údolím Plakánku úklid Českého ráje, brigádničilo se i v Babiččině údolí.
- Královéhradecký kraj je zatím jediným krajem v České republice, kde probíhá grantový program „Škola pro udržitelný život 2004“. Program iniciovala Nadace Partnerství a jeho koordinátorem je Středisko ekologické výchovy SEVER. Je určen školám v ČR a v Polsku. Financuje jej Sociální fond zřízený firmou Toyota. Školy v něm měly možnost získat příspěvek na své projekty až do výše 70 000,- Kč. Po letošní pilotní fázi by měl být projekt rozšířen do dalších částí ČR. Informace na www.nadacepartnerstvi.cz nebo na www.sever.ecn.cz.
- Rada vlády pro udržitelný rozvoj připravuje Strategii udržitelného rozvoje. 13. 4. 2004 k ní proběhl kulatý stůl v Hradci Králové. Viz www.vlada.cz.

UŽITEČNÉ ADRESY:

- hkadlecova@kr-kralovehradecky.cz
- prybar@kr-kralovehradecky.cz
- sever@ecn.cz
- www.env.cz
- marcela_krizova@env.cz
- jana_sobeslavska@env.cz
- www.nadacepartnerstvi.cz
- www.sever.ecn.cz
- www.vlada.cz

Dle tiskové zprávy vydané 14.4. Ministerstvem životního prostředí jeho zaměstnanci poctivě třídí odpad. Ministerští úředníci vytřídili v roce 2003 přes 50 % komunálního odpadu, který se dostal dále k recyklaci. Ze 63 tun vyprodukovaného odpadu vytřídili zaměstnanci 33 tun. Bližší informace na:

<http://papir.arnika.org/novinky.shtml?x=172578>

KRAJ PODPOŘÍ ROZVOJ SEPARACE ODPADŮ

V Královéhradeckém kraji se začnou objevovat nové kontejnery na oddělený sběr využitelných složek odpadů z obalů. Po vstupu České republiky do Evropské Unie se totiž zpřísní podmínky pro třídění a zpracování odpadů. Česká republika v předstihu rozvíjí systémy sběru, třídění a recyklaci obalů z domácností, což je jeden z nejobtížnějších požadavků směrnic Evropské unie o obalech. Jedním ze závazků České republiky v této oblasti je zajistit recyklaci 52 % obalů ke konci roku 2005.

„Kraj podporuje realizaci projektu, jehož cílem je vytvořit funkční a efektivní systém odděleného sběru využitelných složek komunálních a obalových odpadů, který přispěje ke splnění závazků směrnic EU,“ sdělil člen Rady Královéhradeckého kraje a gestor za úsek životního prostředí ing. Zdeněk Pěnkava. „Projekt umožní naplnit požadavky stanovené krajskou koncepcí hospodaření s odpady a návrhu krajského plánu odpadového hospodářství v oblasti recyklace a využití obalů dle zákona o obalech,“ dodal radní.

Záměr je realizován ve spolupráci s autorizovanou obalovou společností EKO-KOM. „Tato společnost zajišťuje sdružené plnění povinnosti zpětného odběru a využití odpadů z obalů dle zákona o obalech prostřednictvím zavádění systému tříděného sběru v obcích. Výrobci, dovozci, plničci, prodejci obalů a baleného zboží – tedy každý, kdo uvede obal či balený výrobek na trh nebo do oběhu – má ze zákona o obalech povinnost své obaly zpět odebírat, třídít a využívat či recyklovat,“ připomněl radní a vysvětlil, že prostřednictvím systému EKO-KOM tyto subjekty spolufinancují náklady obcí na tříděný sběr komunálních odpadů spojený s obalovou složkou. Ke konci roku 2003 bylo v České republice do systému zapojeno 20.200 podniků, které na trh uvedly 94 procent obalů, a 4200 měst a obcí.

„Počítáme s tím, že v rámci projektu budou ve vybraných částech regionu ověřeny různé možnosti a postupy vedoucí ke zvýšení míry odděleného sběru, využití a recyklace komunálních odpadů včetně obalů. Tyto zkušenosti bude následně možné aplikovat na území celého kraje,“ míní Zdeněk Pěnkava. Předpokladem úspěšné realizace projektu je podle něho úzká spolupráce s městy a obce-

Ing. Zdeněk Pěnkava, člen Rady Královéhradeckého kraje a gestor životního prostředí.

mi, do projektu budou dále integrovány svozové firmy, provozovatelé dotřídňovacích linek a zpracovatelé odpadů v celé oblasti. V jednotlivých obcích s nedostatečnou hustotou sběrné sítě dojde k jejímu doplnění o kontejnery na oddělený sběr využitelných složek. „Důležitou součástí projektu je průzkum veřejného mínění zaměřený na zjištění postojů obyvatel k třídění odpadů a výchovně-vzdělávací kampaň pro veřejnost zaměřená na aktivní účast na tříděném sběru komunálních odpadů. V dalších etapách projektu bude možné ověřit a realizovat další způsoby sběru, jako je pytlový sběr, možnosti sběru nových komodit a další potřeby,“ plánuje radní Pěnkava.

Ing. Ondřej Slavík,
Krajský úřad Královéhradeckého kraje

Účinnost separace druhotných surovin se v kraji pohybuje od 2,3 do 41 kg/obyv./rok (průměrná hodnota 13,7 kg/obyv./rok) a pravidelně se separovaného sběru účastní průměrně 70% obyvatel. V obcích zapojených do systému EKO-KOM (57 obcí, 44% obyvatel kraje) lze na základě informací společnosti EKO-KOM a výsledků I. pol. roku 2001 vyslovit reálný předpoklad o vytřídění 9 300 t druhotných surovin ročně, což představuje účinnost separovaného sběru 38 kg/obyv./rok (včetně výkupu ve sběrnách a sběrných dvorech); nejvyšší výtěžnosti dosahují kovy (47% z celkového výskytu v komunálním odpadu, včetně výkupu ve sběrnách), papír (22%), sklo (18%) a plasty (12%).

Z „Koncepce odpadového hospodářství na území Královéhradeckého kraje“, 2002

KOLIK PŘISPÍVÁ KRÁLOVÉHRADECKÝ KRAJ NA EVVO?

Již od schválení krajské koncepce environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v roce 2002 Královéhradecký kraj na její realizaci každoročně přispívá školám, obcím, neziskovým organizacím a dalším subjektům. Finanční podpory poskytuje **formou grantů a příspěvků na individuální projekty** až do výše 70 % jejich celkových nákladů. Celkový objem financí v každém roce stoupá. Část finančních prostředků na EVVO kraj vloni poskytl z Fondu rozvoje a investic kraje (převážně v oblasti životního prostředí, zčásti i na úseku školství, mládeže a tělovýchovy), větší část z rozpočtové kapitoly odboru životního prostředí a zemědělství krajského úřadu.

Jaká byla situace v roce 2003

V roce 2003 vynaložil kraj na úhradu přímých nákladů EVVO celkem 2.566.960,– Kč:

- z grantů na úseku životního prostředí 825.000,– Kč

- z grantů na úseku školství, mládeže a tělovýchovy 203.000,– Kč
- z rozpočtové kapitoly odboru životního prostředí a zemědělství 1.528.960,– Kč

Grantové podpory na úseku životního prostředí

Podpora EVVO je součástí grantové politiky kraje v oblasti životního prostředí, přičemž vloni byl příjem žádostí uzavřen k 24. 3. 2003. Na doporučení hodnotícího orgánu (Výboru zastupitelstva pro ŽPZ) krajské zastupitelstvo dne 24. dubna 2003 schválilo 19 vybraných projektů škol, neziskových a příspěvkových organizací či obcí, jimž bylo poskytnuto celkem 825.000,– Kč (pro srovnání: v roce 2002 kraj mezi 9 příjemců ve 2 grantových programech rozdělil celkem 500 000,– Kč, letos půjde o více než 2 mil. Kč). Podrobnosti uvádí tabulka 1.

Oblast EVVO je také podporována v rámci dotační politiky kraje v oblasti školství, zejména na

Grantové programy ŽP v roce 2003	Počet projektů	Poskytnuté dotace			
		Celkem Kč	Min. dotace Kč	Max. dotace Kč	Průměr Kč
Environmentální a ekol. výchova a vzdělávání dětí a mládeže:	14	500.000	15.000	120.000	35.714
Osvěta a zapojení veřejnosti v oblasti EVVO	2	200.000	65.000	135.000	100.000
Vytváření, zdokonalování či vydávání inf. programů, systémů, databází, dokumentů a met. materiálů o EVVO nebo v reg. EVVO přímo využitelných	3	125.000	10.000	73.500	41.667
Celkem v roce 2003	19	825.000	10.000	135.000	43.421

tabulka 1

úseku volnočasových aktivit a letních táborů dětí a mládeže; v roce 2003 se jednalo o 10 projektů v celkové hodnotě 203.000,– Kč.

V souladu s platnými směrnici kraj u všech podaných projektů zajistil tzv. předběžnou kontrolu a u většiny podpořených subjektů proběhla také průběžná kontrola jejich realizace a čerpání dotací.

Příspěvky na realizaci Krajské koncepce EVVO

Projekty, které jsou v souladu s krajskou koncepcí EVVO – a v kraji tudíž zajišťují její realizaci – byly podpořeny z prostředků vyhrazených pro tento účel v rozpočtu odboru životního prostředí a zemědělství Krajského úřadu v Hradci Králové. Po schválení Radou či Zastupitelstvem kraje (dle výše částky) na základě uzavřených smluv bylo školám, obcím, příspěvkovým a neziskovým organizacím vyplaceno 25 příspěvků v celkové částce 1.347.370,– Kč (v rozpětí

2.800,– až 294.000,– Kč, průměrný příspěvek 53.880,– Kč)

Další náklady na EVVO

Z rozpočtové kapitoly odboru životního prostředí a zemědělství byly hrazeny také vlastní projekty kraje (putovní výstava o chráněných územích Náchodska, vydání nultého čísla Ekotonu) a organizační náklady EVVO (administrace poradního sboru pro EVVO, analýza a tvorba databáze EVVO) v celkové výši 181.590,– Kč.

Výhled dotací EVVO pro rok 2004

V 1. kole grantového řízení v roce 2004 byly přijímány projekty a žádosti o podporu EVVO celkem ve 4 programech; Výbor pro životní prostředí a zemědělství Zastupitelstva kraje navrhl granty 34 subjektům v celkové výši 1.591.460,– Kč, které dne 25. března 2004 schválilo zastupitelstvo (tabulka 2). ➔

Grantové programy ŽP v roce 2004	Počet projektů	Poskytnuté dotace			
		Celkem Kč	Min. dotace Kč	Max. dotace Kč	Průměr Kč
Environmentální a ekol. výchova a vzdělávání dětí a mládeže:	17	700.000	8.370	193.000	41.176
Osvěta a zapojení veřejnosti v oblasti EVVO	8	350.000	20.000	132.000	43.750
Tvorba informačních programů, systémů či databází, prezentačních akcí a metodických materiálů pro regionální EVVO	6	241.460	28.000	52.000	40.243
Stabilizace sítě „otevřených“ středisek ekol. výchovy a ekologických informačních a poradenských středisek (ekocenter)	3	300.000	50.000	190.000	100.000
Celkem v roce 2004	34	1.591.460	8.370	193.000	46.808

tabulka 2

Druhé kolo pro grantový program ZPG06 v roce 2004

Poskytnutím grantů však nejsou výdaje kraje na EVVO v roce 2004 uzavřeny – průběžně jsou poskytovány příspěvky na EVVO a kraj řeší také své vlastní projekty v této oblasti.

Dne 25. března 2004 Zastupitelstvo kraje vyhlásilo **2. kolo pro grantový program ZPG200406 – Stabilizace sítě „otevřených“ středisek ekologické výchovy a ekologických informačních**

a poradenských středisek (ekocenter), jehož obsahem jsou neinvestiční i investiční prostředky pro rozvoj středisek EVVO. V programu je alokováno 500.000,- Kč a projekty lze předkládat **do 6. září 2004.**

Petr Rybář

odbor ŽPZ, KÚ Hradec Králové

(s dílčím využitím podkladů zpracovaných Pavlou Markovou, OŠMT KÚ)

ANALÝZA A NÁVRH DOTVOŘENÍ SYSTÉMU EVVO V KRÁLOVÉHRADECKÉM KRAJI V ROCE 2003 – STARTOVNÍ ČÁRA PRO AKTUALIZACI KRAJSKÉ KONCEPCE

Základním vodítkem pro činnost Královéhradeckého kraje při rozvíjení environmentálního/ ekologického vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO) je v dubnu 2002 krajským zastupitelstvem schválená Krajská koncepce environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO), která se stala prvním dokumentem svého druhu v České republice, až později následovaly koncepce v dalších krajích. Mimo jiné dala kraji možnost odborně i finančně podporovat organizace a projekty, které EVVO v kraji rozvíjejí.

Již při přípravě koncepce se počítalo s tím, že první tři až čtyři roky se stanou „prubířským“ obdobím, které prověří navržené a uskutečněné záměry, a podle aktuální potřeby bude pak koncepce novelizována. K tomuto kroku kraj přikročil v současné době a na základě dokumentace stavu EVVO v minulých letech v prvním pololetí 2004 zadal zpracování novely, která by měla platit v letech 2005–2007. Z čeho tento záměr vychází?

1) Za prvé z vnějších podmínek, ovlivňujících EVVO v Královéhradeckém kraji – z geografického hlediska je to zejména:

- množství přírodních a kulturních zajímavostí (chráněných území aj.), představujících výborný potenciál pro EVVO;

- turistická atraktivita území (Krkonoše, část Českého ráje, památky atd.) a s ní spojená návštěvnost regionu;
- historie osídlení (utváření historické struktury krajiny, ovlivňující vztah obyvatel k regionu)
- hranice s Polskem (možnost přeshraniční spolupráce – programů, projektů EVVO)
- oblasti s významnými vlivy hospodářství na životní prostředí, často i s dlouhou historií (např. žacléřsko-svatoňovická pánev, zařazení části území do tzv. Černého trojúhelníku, poškození lesů v důsledku znečišťování ovzduší)

2) Za druhé nelze přehlédnout ani četné instituce s potenciálem pro EVVO:

Kromě samotného Královéhradeckého kraje a krajského úřadu (kde se EVVO na část úvazku věnuje po jednom pracovníku na odboru životního prostředí a zemědělství a na odboru školství, mládeže a tělovýchovy) jde zejména o tyto okruhy institucí:

- Instituce státní ochrany přírody, zejména 3 správy CHKO a Správa KRNP.
- Střediska ekologické výchovy, ekocentra, ekologické poradny a organizace specializované na EVVO i další specializované výzkumné, vzdělávací a osvětové organizace, které se EVVO věnují zčásti – např. ZOO dvůr Králo-

vé n. L., ČHMÚ, Hvězdárna Úpice. Rozsáhlé možnosti mají i muzea – např. Muzeum východních Čech v Hradci Králové, Okresní muzeum Jičín, Krkonošské muzeum ve Vrchlabí (součást Správy KRMAP). V kraji působí 3 vysoké školy (Univerzita Karlova s fakultami lékařskou a farmaceutickou, Univerzita Hradec Králové s fakultami pedagogickou a informatiky, Vojenská lékařská akademie J. E. Purkyně v Hradci Králové); z nich se EVVO v omezeném rozsahu věnuje zejména Pedagogická fakulta UHK.

- **Rozsah základního a středního školství:** V kraji je 266 základních škol, 74 středních škol, 40 středních odborných učilišť a 165 mateřských škol. Základní školy navštěvovalo v Královéhradeckém kraji ve školním roce 1999/2000 57 567 žáků, střední odborné školy a gymnázia 15 887 studentů a střední odborná učiliště 9 604 učňů. Při probíhajících rozborech bylo osloveno celkem 567 škol a školských zařízení, z nichž 318 (tj. 70%) projevilo zájem o EVVO, u cca 100 škol je tento zájem prokazatelně trvalý.
- **Školská zařízení:** Pro EVVO představují významný potenciál zejména domy dětí a mládeže a jiná střediska volného času. I když zaměření na EVVO je v nich někdy nestabilní, některá SVČ hrají v současné době klíčovou roli v místní EVVO, např. DDM Jednička Dvůr Králové nad Labem, DDM Pelíšek Vrchlabí, Děčko Rychnov n. Kn., SVČ Ulita Broumov.
- **Nevládní neziskové organizace** – v lednu 2001 bylo v Královéhradeckém kraji minimálně 336 nevládních neziskových organizací – z toho 15 bylo se vztahem k EVVO, 4 zaměřené na přírodní vědy, 3 na ochranu zvířat, 19 na ochranu životního prostředí a přírody, 59 na výchovu a vzdělávání.
- **Podnikatelské subjekty** (výrobci ekologicky šetrných výrobků a bio-produktů, držitelé ISO 14000, firmy s výrobním programem zaměřeným na životní prostředí či na místní a obnovitelné zdroje, sponzoři ekologických aktivit): V kraji sídlí celkem 3 firmy, jejichž výrobky byly oceněny známkou "Ekologicky šetrný výrobek" EŠV (z 58 v celé ČR), jde tedy o stav spíše podprůměrný. Dále do této oblasti patří zemědělské firmy dodávající organickou produkci – bio-produkty (dle seznamu svazu Pro-Bio 17 subjektů

v kraji) a částečně také systém jednotných evropských norem ISO – 34 provozů v Královéhradeckém kraji s ISO 14001/EMAS z celkem 444 v ČR. Pro EVVO jsou významné také firmy s výrobním programem zaměřeným na životní prostředí. V praktické podpoře EVVO zatím největší roli sehrávají Lesy ČR s. p., příležitostnou podporu poskytují některé další firmy. Významnou roli mohou sehrát firmy zaměřené na vodní hospodářství, nakládání s odpady, zpracování tradičních surovin – např. dřevo, len apod.

- **Města a obce (Místní Agenda 21, Zdravá města, podpora EVVO):** Dle databáze ČEÚ není v Královéhradeckém kraji ani jedna obec či město realizující Místní agendu 21. Nově se obdobnému procesu začalo věnovat město Hradec Králové, města a obce třetího stupně tuto oblast zatím prakticky nepřevzaly.

„Odrazovým můstkem“ pro přípravu novely bude dosavadní koncepce, jejíž náplň lze shrnout do následujících okruhů:

Lidé a instituce činné v EVVO

Pro vytváření aktuálního přehledu o EVVO v kraji a jeho využívání k řešení potřeb trvale udržitelného rozvoje regionu vč. funkčního propojení subjektů zapojených v EVVO jako nástroje slouží zejména poradní sbor při odboru ŽP Krajského úřadu v Hradci Králové (jako otevřená skupina odborníků s metodickým posláním); problematikou EVVO se pravidelně zabývá Výbor pro životní prostředí Zastupitelstva kraje, u vybraných problémů (např. podpor apod.) krajská rada i zastupitelstvo. Prioritou podle krajské koncepce je působení minimálně jednoho „otevřeného“ střediska EVVO v každém okrese či přirozeném správním celku, tj. nikoliv klubového zařízení pro vymezenou členskou základnu, ale profesionálního centra přístupného všem zájemcům. Dalším významným nástrojem je síť škol zabývajících se EVVO a metodická podpora škol v oblasti EVVO – v současnosti cca 100 základních a středních v kraji patří do sítě M.R.K.E.V., dále členské školy KEV, projektů Terezy, Správy KRMAP. Školám je poskytován pravidelný informační servis (6x ročně rozesílka informací vč. časopisu Bedrník a Ekoton) a metodická pomoc. ➔

Dokumenty EVVO

Mimo dalších již existujících nebo zpracovávaných dokumentů, které se věnují EVVO, probíhající novelizace krajské koncepce EVVO propojí potřeby kraje a státní politiku EVVO v souladu s Akčním programem EVVO, schváleným jako vládní usnesení v září 2003.

Finance pro EVVO

Královéhradecký kraj již třetí rok vypisuje **granty, příspěvky a zakázky k EVVO**. V budoucnu by mělo dojít k stabilizaci financování aktivit, které jsou celokrajsky významné, a k zapojení dalších zdrojů (zejména měst a obcí a také evropských fondů a soukromých sponzorů).

Aktivity EVVO

a) Průřezové celokrajsky významné

- „KAPRADÍ 2003“ (Konzultace a praktické dílny EVVO s tématem Krajina našeho domova) – v pořadí čtvrté setkání škol a institucí Královéhradeckého kraje, rozvíjejících ekologickou výchovu, se naposledy konalo 21. 11. 2003 v Kostelci nad Orlicí (Vyšší odborná a Střední zemědělská škola) – bližší informace viz Ekoton 0/2003.
- koncem roku 2003 bylo vydáno nulté číslo informačního periodika „EKOTON – Bulletin EVVO Královéhradeckého kraje“, které od letošního bude dvakrát ročně plnit roli informačního zpravodaje pro subjekty činné v EVVO.

b) Pro jednotlivé cílové skupiny

- Další vzdělávání učitelů a pedagogických pracovníků (DVPP) představuje nutný předpoklad pro prosazení zásad EVVO, neboť vedle rozvoje environmentálních a ekologických znalostí je nezbytná i změna životního stylu současné konzumní společnosti; EVVO je nejúčinnější při zaměření na děti a mládež a vyžaduje tudíž soustavnou přípravu pedagogů (průřezově „napříč“ jednotlivými předměty, činnostmi a stupni škol). Současný stav: V kraji jsou zatím pouze 3 organizace akreditované MŠMT pro DVPP (SEVER Horní Maršov, Pedagogické centrum Hradec Králové a Správa

KRNAP), s nimiž kraj spolupracuje a jejichž aktivity podporuje granty a příspěvky na vzdělávací projekty. Pozn.: Sektorový operační program MPSV „Rozvoj lidských zdrojů“ počítá s environmentálním vzděláváním též pro pracovníky veřejné správy i nejširší veřejnosti, které však v regionu zatím systematicky rozvíjeno není.

- Programy a projekty EVVO na školách.
- Vybavení pomůckami pro EVVO – kraj podpořil např. vznik sady diapositivů Evropská fauna a příručky „Pojďme na to od lesa“.
- Modelové akce EVVO – v loňském roce např. 2 ročníky výstavy „Obnovitelné zdroje“, akce ke Dni Země.
- Zapojování veřejnosti v rámci MA 21, obnovy venkova, procesů EIA, projednávání územních a strategických rozvojových plánů, správních řízení apod.

Petr Rybář,

odbor ŽPZ, KÚ Hradec Králové

a Jiří Kulich,

Středisko ekologické výchovy SEVER

NEJKRÁSNĚJŠÍ STROM MĚSTA

HRADCE KRÁLOVÉ PRO ROK 2004

Cílem 2. ročníku ankety bylo zapojit občany města (zejména děti a mládež) do ochrany životního prostředí v jejich blízkém okolí a podnítit zájem médií o problematiku životního prostředí ve městě. Jednalo se o relativně jednoduchou a mediálně zajímavou akci s návazností na celonárodní projekt „STROM ROKU“. 20. 2. 2004 byla vyhlášena anketa prostřednictvím médií a vylepením plakátů. V následujícím měsíci účastníci samostatně zpracovávali návrhy na nejkrásnější strom. 22. 4. – na Den Země byl na happeningu veřejně vyhlášen vítězný strom. Výstava prací všech zúčastněných probíhá do 31. 5. 2004. Zároveň byla vítězná práce zaslána do celostátní soutěže „STROM ROKU“. Chystá se i vyhlášení 3. ročníku ankety tak, aby účastníci měli možnost sledovat vybraný strom ve všech ročních obdobích.

Jiří Kulich

s využitím podkladů Lenky Hronešové, SEVER

MODRÝ DŮM STŘEDISKO ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVY

Kostecké Horky – obec ležící na samém okraji Královéhradeckého kraje mezi městy Kostelec nad Orlicí a Choceň.

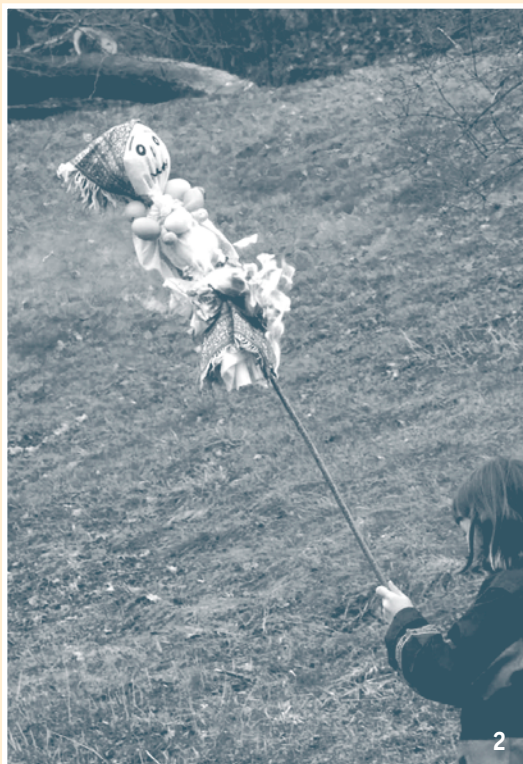

Náš kraj byl plný lidových zvyků a tradic, které se však v poslední době vytrácejí a mnohé zůstávají jen ve vzpomínkách našich dědečků a babiček. Život na vesnici za času jejich mládí byl velice těsně spjat s přírodou a odvíjel se v pevné návaznosti na koloběhu ročních období – jara, léta, podzimu a zimy.

Na umu a zkušenostech zemědělců závisela úroda a tím i bohatost stolu. Proto naši předkové často obraceli hlavu ke slunci a pozorovali změny počasí se strachem o svá políčka. Většina tehdejších lidových zvyků i pověr vznikala právě z důvodu obav o zdar úrody. Hlavní obřady byly soustředěny kolem kulminačních bodů slunečního oběhu, kolem období letního a zimního slunovratu a dále na dny letní a zimní rovnodennosti.

Pojďme společně oživit pár zapomenutých lidových tradic a zvyků, pojďme pozorovat přírodu, jak se v průběhu roku mění. Seznámíme se s tím, jak se dříve na vesnicích žilo, jak si hrávaly děti, jak se bavili dospělí, jak si zkrášlovali svá obydlí nebo čím vším voněly vánoce v selské kuchyni. Vyzkoušíte si také několik starých řemesel, která měla svá určitá místa v koloběhu roku. Budeme si povídat nejen o tom, jak se na statcích hospodařilo, ale i o tom, jak se tenkrát všude šetřilo. Pojďme se přiučit z moudrostí našich předků.

Přijměte naše srdečné pozvání do malebné vesničky Kostecké Horky poblíž Chocně, kde

1. Objekt Střediska Modrý dům.
2., 3. Vynášení Moreny a přinášení Líta do obce, které proběhlo na první jarní den tohoto roku.

na jaře 2003 zahájilo svoji činnost Středisko environmentální výchovy Modrý dům. Během celého školního roku zde pořádáme vzdělávací programy zaměřené na oživení starých lidových zvyků, řemesel, her, na rozšíření technických dovedností i přírodovědných znalostí dětí. Program probíhá v zachovaných interiérových i exteriérových prostorech tradičního venkovského statku s roubeným domem, roubenou sýpkou, kde je umístěno „Malé muzeum místa“ a expozice nářadí, náčiní a zařízení venkovské světničky. Modrý dům, bývalý největší statek v obci, však není pouhým strnulým skansenem, nýbrž se zde hospodaří a děti si tak mohou pohladit koně, podojit nebo nakrmit kozy, pochovat kočku nebo psa a podívat se, jak roste obilí, len nebo bylinky na bylinný čaj.

Půldenní vzdělávací bloky jsou doplněny přírodovědeckou procházkou po okolí a ekologickými hrami. Součástí programu je i práce v primitivní keramické dílně s kopacím hrnčířským kruhem. Děti absolvují přírodovědnou procházku přímo v intravilánu obce, která je jednou z mála zachovaných obcí s rozptýlenou venkovskou zástavbou, zelení a zachovaným přírodním prostředím, s mokřady, prameništi s porosty lýkovce, s podmáčenými loukami se vzácnou vegetací. Obcí protéká několik potůčků, jsou tu rybníky i les.

Obcí také prochází uzavřený okruh Naučné stezky Poorličím s naučnými panely, které jsou využívány při přírodovědné procházce s dětmi.

Zvláštností vzdělávacího programu je to, že kromě zaměstnanců střediska jej zajišťují dlouhodobí dobrovolníci ze zahraničí, takže děti mají příležitost vyzkoušet si svoje znalosti angličtiny nebo němčiny.

V brzké době, jak pevně doufáme, budeme v Kosteckých Horkách nabízet školám nebo dětským výpravám také ubytování v budově bývalé školy.

Informace a kontakt:

Mgr. Šárka Kulíšková

INEX - Sdružení dobrovolných aktivit

Kostecké Horky 25, CZ-517 41

Telefon: 494 547 012

Fax: 494 547 024

E-mail: sarka@inexsda.cz

www.inexsda.cz/khorky

Projekt střediska environmentální výchovy podpořilo Ministerstvo životního prostředí a Královéhradecký kraj

CENTRUM ROZVOJE ČESKÁ SKALICE

Kdo jsme

Centrum rozvoje Česká Skalice je občanským sdružením se sídlem ve Vile Čerých, která je vzdělávacím střediskem. Jeho posláním je podpora místní vzdělanosti a kultury, posílení rozvoje zdravých regionů Královéhradeckého kraje a prosazo-

vání principů trvale udržitelného života. Sdružení zajišťuje osvětové, vzdělávací a kulturní aktivity Vily Čerých.

Naše činnost

Naším cílem je především obnova venkova a rozvoj komunit:

Hlavní rysy zdravých komunit a regionů, které chceme podpořit, se týkají účasti občanů na rozhodování ve věcech veřejných a budování partnerství místních aktérů. Chtěli bychom překonat bariéru lhostejnosti a rezignovanosti a posílit sebevědomí svérávného občana, podpořit jeho schopnost odhalovat a řešit místní problémy v rámci spolupráce v komunitě a povzbudit starostlivou péči o životní prostor. Snažíme se obnovit a prohloubit vztah lidí ke krajině jako k domovu, místu životních ztrát i nálezů. Sdružení organizuje semináře, besedy

a konference pro zástupce neziskových organizací, samosprávy, státní správy a svazků obcí. Tématem konzultačních, vzdělávacích a osvětových aktivit jsou především metody komunitní práce, budování partnerství, regionální rozvoj, program obnovy venkova, ochrana kulturního a přírodního bohatství.

Cestou k trvale udržitelnému světu

Mottem sdružení jsou slova D. Meadows: „Trvale udržitelný svět se nestane skutečností, dokud jej neuvidíme ve svých představách. Mají-li tyto představy být úplné a přesvědčivé, musí k nim svým dílem přispět mnoho lidí“. Snažíme se tyto představy vytvářet a předávat společně s účastníky seminářů a s dalšími partnery. Věříme, že lidé vyzbrojení lepším poznáním a pochopením jsou pružnější, smělejší a otevřenější směrem k budoucnosti. Chtěli bychom, aby takové poznání šlo ruku v ruce také s odpovědností.

Vila Čerych má za sebou pohnutý osud

Sdružení sídlí ve Vile Čerych, která je spolu s přilehlou zahradou architektonickou vzácností, je zapsána do seznamu chráněných památek. Vila byla postavena jako moderní reprezentativní sídlo rodiny Čerychovy. Dvoupatrový dům navrhl v polovině dvacátých let Otakar Novotný, autor budovy slavného pražského Mánesa. Zahradu založil přední český architekt Josef Kumpán v roce

1924. Po válce byl však objekt znárodněn. Během téměř čtyřicetileté panování Okresního ústavu národního zdraví budova i zahrada zpustly.

Usilujeme o obnovu vzácného architektonického objektu

Nyní se z vily postupně stává vzdělávací středisko. Její prostory se přizpůsobují svému novému poslání. Sdružení napomáhá obnově objektu tak, aby se krásný dům se zahradou mohl otevřít lidem, tvoření, vzdělávání, odpočinku i zábavě. Především rozlehlá zahrada plná vzácných dřevin, s překvapivě velkým okrasným bazénem a nyní již zpustlými altány a pergolami, si zasluhuje naši pozornost.

Chceme podporovat místní kulturu a vzdělanost

Sdružení také pořádá řadu kulturních a společenských akcí pro obyvatele Náchodska. K Vile Čerych již tradičně patří nedělní hudební dostaveníčka, květnové Slavnosti dárců a dobrovolníků, říjnová Slavnost stromů. Přichystán je filmový klub, herní klub pro mladé i pokročilejší, řada besed a setkání. Několikrát za rok se zahrada otevírá dětem, pro které jsou připraveny různé sportovní aktivity a hry.

Kontakt:

Mgr. Lenka Tvrdková

Centrum rozvoje Česká Skalice, Vila Čerych

Křenkova 477, 552 03 Česká Skalice

Tel./fax.: 491-451116

E-mail: centrum.skalice@seznam.cz

<http://www.vilacerych.cz>

ZOO DVŮR KRÁLOVÉ POMÁHÁ VÝCHOVĚ VEŘEJNOSTI K OCHRANĚ PŘÍRODY

Výjimečnou příležitostí pro vzdělávání a výchovu široké veřejnosti na úseku ekologické výchovy – z hlediska forem, obsahu i dosahu působení – je počet návštěvníků ZOO Dvůr Králové, do níž v loňském roce přišlo 523.802 osob všech věkových kategorií, a to nejen z regionu, ale z celé republiky i ze zahraničí. Zoologická zahrada se tak v jistém smyslu stává „výkladní skříní ekologické osvěty“ Královéhradeckého kraje. Využívá k tomu řadu přístupů, vycházejících z činnosti úseku zoologie a zejména oddělení propagace a vzdělávání, jemuž je ekologická výchova v užším slova smyslu svěřena – počínaje informačním servisem pro návštěvníky (jmenovky u expozic zvířat, publikace, spolupráce s médii atd.) až po vzdělávací aktivity, k nimž patří zejména ekologické vzdělávací programy, přednášky, průvodcovská činnost, představení se zvířaty, Safari projížďky a Večerní safari.

Ekologické vzdělávání v ZOO se odehrává v „terénu“ expoziční části ZOO, někdy i v jejím zákulisí, ve vlastním středisku ekologické výchovy, na pódiu před návštěvníky a pro dílčí okruh zájemců i v učebnách Darwinovy stanice.

V roce 2003 se vzdělávacích akcí, určených

především školní mládeži, zúčastnilo nejvíc posluchačů za posledních sedm let. Školy si mohly vybírat z nabídky osmnácti ekologických vzdělávacích programů. Program „Tropical Rainforest“ („Tropický deštný les“) pracovníci zahrady poskytovali i pro zahraniční skupiny. Výukové programy absolvovalo 291 školních skupin s 11.401 žáky a studenty. Přednášek pro veřejnost v ZOO i mimo ní proběhlo celkem 10 pro 518 posluchačů; k osvětovým akcím patřilo také 24 exkurzí po ZOO s odborným výkladem s celkovým počtu 655 účastníků.

Hromadnou třídní permanentku, která umožňuje absolvovat školám programy za výhodných finančních podmínek, si v letech 1998–2003 zakoupilo již 251 škol (v roce 2003 třicet dva). Základním a středním školám ze Dvora Králové nad Labem a z blízkého okolí (27 organizací) ZOO umožňuje návštěvy za zvýhodněných podmínek, aby mohly využívat služeb tohoto zařízení pravidelně, a to i v případě, že rodiny žáků jsou sociálně slabé. V roce 2003 tuto možnost využilo celkem 4419 žáků a 335 učitelů.

Představení se zvířaty

Do repertoáru představení se zvířaty, která byla v době letní sezóny denně prezentována pracovníky vzdělávání i odbornými pracovníky zoologie (ošetřovateli), byla zařazena čtyři povídání o zvířatech: Domácí mazlíčci, Povídání o lidoopech, Setkání se zvířaty a Povídání o slonech s následnou ukázkou cviků. Loni se uskutečnilo celkem 411 představení. Některá měla formu dialogu (Povídání o zvířatech), u všech byly praktické ukázky zvířat. Domácí mazlíčci měli za cíl přiblížit veřejnosti problematiku chovu běžně chovaných domácích zvířat (fretka, králík, morče apod.).

Rok	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Počet skupin	120	180	252	258	269	301
Počet žáků	4 621	7 491	9 911	10 991	11 109	11 919
Počet hodin	167	211	289	371	396	382

Povídání o zvířatech přibližovalo veřejnosti již chovatelsky náročnější zvířata jako hroznýše královského, kajmanku dravou nebo aru araraunu.

Safari projížďky a Večerní safari

Do rámce vzdělávacích činností patří i výklad při projížďkách v safari – denní safari projížďky mělo možnost navštívit 439.736 návštěvníků. Na Večerní safari bylo celkem vypraveno 260 autobusů a účastnilo se jich 9.437 osob.

Seminář pro učitele

Každoroční tradicí se stává spolupráce s Pedagogickým centrem Hradec Králové a tématické semináře pro učitele v rámci cyklu „Od přírody k welfare“. Loni proběhl 15. května s podtitulem „Žirafy“, ale vedle odborné přednášky a prohlídky stáží žiraf k němu patřily také informace o novém výukovém programu „Evropská fauna“ a kampaních „Maso z pralesa“ a „Zachraňme tygry“. Pedagogové se projeli i safaribusem po Safari.

Akce k významným dnům, kampaně

Připomeňme alespoň nejvýznamnější akce: Na Den Země (22. 4.) zoologická zahrada ve spolupráci s DDM „Jednička“ připravila vzdělávací soutěž pro žáky základních škol s názvem „Za naší faunou“, které se zúčastnilo 70 dětí z města a regionu. Ve spolupráci s medii se ZOO připojila k oslavám mezinárodního Dne tygra (27. 9.), na nichž se podílí i Evropská asociace zoologických zahrad a akvárií, která sdružuje přes 220 institucí. K světovému Dni zvířat (4. 10.) vyhlásila ZOO soutěž ve sběru šípků a jeřabin „Červené korálky“ – sedm kolektivů a patnáct jednotlivců nasbíralo celkem 500 kg plodů.

Z různých mezinárodních akcí se ZOO například již v roce 2002 zapojila do propagační a informační kampaně „21st Century Tiger Campaign“ na záchranu tygrů pod hlavičkou Evropské asociace zoologických zahrad a akvárií (EZA), která bude pokračovat do září 2004. Cílem této kampaně je získat alespoň 500.000 €, které budou investovány na záchranu tygrů v přírodě (do září 2003 bylo získáno již 268.000 €).

Poznatky, které hrají roli v ekologické osvětě, získávají návštěvníci ZOO i při dalších akcích,

jako jsou například brigády (zaměřené na úpravu prostředí) – loni celkem 18 skupin se 545 žáky a učiteli odpracovalo 1730 brigádnických hodin. Odborný i manuální charakter mají také odborné praxe studentů středních škol a vysokých škol z Česka i zahraničí (Nizozemí, Polsko). Pravidelnou činností vykazují také tři přírodovědné a chovatelské kroužky, pracující v Darwinově stanici.

Ekologická výchova v ZOO je realizována také publikační činností a tvorbou informačních panelů. Podporuje ji též občanské sdružení Natura viva, které mimo jiné získalo finanční příspěvek Královéhradeckého kraje a hradilo náklady na vydání pracovních listů pro ekologické vzdělávací programy „Ohrožené druhy“ a „Tropický deštný les“.

Přes primárně finanční motivaci je nástrojem ekologické výchovy i takzvaná adopce zvířat, která vede k chápání potřeb živočichů. V roce 2003 se do akce zapojilo 184 osob, škol a institucí, které adoptovaly 189 zvířat (pro ZOO to znamenalo finanční příjem půl milionu korun).

Tomáš Hajnýš,
Zoo Dvůr Králové

NAPŘÍČ VRCHLABÍM

Chcete, aby děti prožily zajímavé a dobrodružné dopoledne? Máte chuť dle našeho návodu uspořádat podobné dopoledne ve vašem městě? Při troše elánu a snahy to není nereálné. Čtete pozorně další řádky, které jsou možností, jak se inspirovat a podobnou záležitost připravit u vás. U nás ve Vrchlabí tuto hru pořádáme letos již popáté a máme s ní velmi dobré zkušenosti.

Důležité informace o hře:

Věk: 10–15let

Počet dětí: tříčlenné týmy, u nás bývá do třiceti takových týmů, což považujeme za maximum organizačně zvládnutelné

Čas na hru: min. dvě hodiny

Pomůcky ke hře: kvalitně naskenované (nakopírované) mapy města s vyznačenými body a papíry s nafocenými či nakreslenými objekty, rozstříhané obrázky, obálky, desky pro každý tým, psací potřeby

A nyní v čem hra spočívá. Především je nutno říci, že příprava hry je poměrně náročná, ale na druhou stranu čím zodpovědněji hru nachystáte, o to bude efekt výraznější.

Cíl hry: vítězí tým, který v nejkratším čase přiřadí správně kresby (fotografie) k vyznačeným bodům v mapě města a dále sestaví a pozná obrázek z ústřížků. Kresby či fotografie vždy představují pouze část určitého objektu (např. interiéru kostela, zajímavé roubenky, reliéf ve štítu domu apod.).

Průběh hry:

I. fáze – aby týmy nevyrážely do města hledat objekty v jeden moment, proběhne v této fázi nějaká soutěž, drobná hra, kterou přirozeně dokončují týmy v různých časových odstupech (dle toho, jak je který tým šikovný). Tato drobná hra by však neměla trvat déle než 20 minut.

II. fáze – po dokončení úvodní hry získávají týmy v deskách zvětšeniny části plánu města, na které se hlavní hra bude odehrávat. V mapě mají vyznačeny a očíslovány body (1 – 10), ke kterým se týmy vydají. Mohou si zvolit libovolnou trasu a pořadí v jakém budou body v terénu obcházet,

popř. obíhat. Desky zároveň obsahují papír s kresbami a naskenovanými zmenšenými fotografiemi hledaných objektů. Jsou na papíře označeny 10 písmeny (A – J). Jakmile podle mapy dojdou přibližně na vyznačené místo s číslem, hledají, který objekt se nachází na daném místě. Děti se musejí pozorně dívat, protože jak už bylo řečeno, objekty nejsou nakresleny celé, pouze jejich části. Jakmile tuto část najdou, přiřadí k danému číslu v mapě písmeno příslušného objektu. A jdou hledat dle svého uvážení nejkratší cestou další objekt. Objektů nemusí být striktně deset, záleží na velikosti území, kde se objekty nacházejí a na času, který máme celkově pro hru k dispozici.

II. fázi zpravidla zpestřujeme tzv. tajnými schránkami. Týmy mají v daném místě hledat nejen objekt, ale také tzv. tajnou schránku. Tajná schránka je místo nedaleko hledaného objektu, které obsahuje obálku s ústřížky. Tým si vezme jeden ústřížek a obálku vrátí zpět do úkrytu tak, aby její část byla nepatrně vidět. Postupně takto u objektů nasbírá tým deset ústřížků, které v závěru složí a zjistí, co je na obrázku (může to být opět nějaká historicky zajímavá stavba, strom, list, zvíře, apod...). Je možné, aby v každé tajné schránce byla místo ústřížku nějaká otázka, na kterou týmy v průběhu hry hledají odpověď. Zde záleží především na tom, zda máte pro sehrání náležitý časový prostor.

Hodnocení hry: Vítězí tým s nejlepším časem, ten „běžecký“ totiž může být zkrácen splněním úkolů. Např. při správném přiřazení kresby či fotografie k příslušnému číslu z mapy odečítáme 5 minut z „běžeckého“ času (např. při správném přiřazení všech deseti kreseb získá družina „k dobru“ 50 minut). Sestavení obrázku z ústřížků s určením toho, co na obrázku je – odečítáme z „běžeckého“ času dalších 15 minut. Stává se tedy, že vítězný tým může mít nakonec výsledný čas po těchto úpravách např. 10 minut, přestože na trati byl přes hodinu.

Důležitá upozornění pro hráče na počátku hry – tým je diskvalifikován, je-li přistižen, že se jeho členové při plnění úkolů evidentně rozdělili, dále se nedostavili do určité hodiny, která je určena na počátku hry. Dále nebude vyhodnocen ten

tým, který nevyřešil správně alespoň 50% dvojic „písmeno objektu + pořadové číslo“. Zabránil se tak spekulováním některých chytráků, kteří si spočítají, že by se jim vyplatilo raději moc objektů nehledat a mít tím dobrý „běžecký“ čas.

V každém případě je to hra zajímavá, kvůli větší vyrovnanosti doporučujeme, aby v trojici (trojice nejsou podmínkou, záleží na celkovém počtu hráčů) nebyly jen devítiletí, ale alespoň jeden starší

hráč. Rozvržení hledaných objektů je vždy takové, aby nebyly těsně vedle sebe, ale co nejrovnoměrněji vybrány po celém hracím území. Ideální jsou odlehlejší místa, kde nejedí tolik aut.

Přejeme pěkné zážitky a trpělivost při přípravě.

Daniel Bílek,

Správa KRNAP Vrchlabí

ROZVOJ VENKOVA ZA ÚČASTI VEŘEJNOSTI

Motto: „Ani návrat křepelek, ani vyčištění studánek, ani obnovení božích muk venkov samo o sobě nevzkřísí. Co je však zaručeným počátkem uzdravení všeho ostatního, to je obnovení pospolitého života.“ (Bohuslav Blažek)

V listopadu 2003 se v Centru rozvoje Česká Skalice rozeběhl vzdělávací cyklus s názvem Rozvoj obce za účasti veřejnosti, který je určen pro Královéhradecký kraj pro zástupce samosprávy, státní správy, neziskových organizací a svazků obcí. Posláním celého projektu je podpora takových procesů, ve kterých jsou občané zapojováni do ochrany životního prostředí a do rozvoje obce či komunity (např. Místní agenda 21). Tématem vzdělávání jsou tedy metody komunitní práce: jak zapojit obyvatele, jakým způsobem vtělit principy trvalé udržitelnosti do rozvojových plánů, jak vést efektivní jed-

nání a podporovat partnerství subjektů, jak se dozvědět o potřebách a zdrojích regionu, jak vytvořit a uskutečňovat vizi komunity, jak chránit a rozvíjet její přírodní a kulturní bohatství. Jedním z důležitých rysů projektu je cílený výběr účastníků vzdělávání. Snažili jsme se najít takové osobnosti, které mají zkušenosti se zapojováním veřejnosti a jejich profese jim umožní získané poznatky uplatnit v praxi. Usilujeme o vyvážené zastoupení skupin – veřejná správa a neziskové organizace. Chtěli bychom, aby účastníci nejen získali vědomosti a dovednosti v uvedeném tématu, ale aby také navázali pevnější vzájemné vazby, které by otevřely možnost další spolupráce a vzájemné podpory pro práci v regionu či obci.

Vzdělávání se skládá z uzavřeného cyklu pěti seminářů, jejichž témata na sebe logicky navazují. Obsah seminářů lze obecně rozdělit na tři části:

K ČEMU JE ÚČAST VEŘEJNOSTI DOBRÁ?

(výsledek práce ve skupině)

- zapojení do správy věcí veřejných
- posílení vzájemné komunikace
- setkání různorodých témat a názorů
- posílení patriotizmu
- posílení vlastní odpovědnosti
- vytvoření vize
- ovlivnění priorit rozvoje
- ovlivnění vztahů mezi lidmi
- upozornění na problémy
- rozvoj tolerance a naslouchání

- **I. část** obecně komunikační – komunikační dovednosti potřebné při rozvoji komunit (např. efektivní komunikace, facilitace, vedení kulatých stolů, plánování atd.)
- **II. část** zaměřená na komunitní práci – trvale udržitelný rozvoj, zdravá komunita, partnerství, proces zapojování veřejnosti a metody komunitní práce
- **III. část** inspirativní, ve které si lektori i účastníci předávají své zkušenosti

Jedním z výstupů projektu bude elektronický manuál – CD s přednáškami, záznamy společných diskusí, adresáře lektorů, účastníků, odkazy na zajímavé instituce a webové stránky, doporučená literatura. Cyklus seminářů skončil v dubnu 2004, celý projekt je však dlouhodobý. V listopadu 2004 bude zahájen druhý ročník upravený podle výstupů z předešlého běhu. V příštích letech chceme především zapojit více dalších institucí (např. knihovny, muzea, školy), které jsou často přirozenými komunitními centry venkova.

Partnerem projektu je Nadace rozvoje občanské společnosti, Královéhradecký kraj, Krajská organizace Spolku pro obnovu venkova, Svazek obcí 1866. Nad tímto vzdělávacím programem převzal záštitu hejtmán Královéhradeckého kraje Ing. Pavel Bradík.

Z dopisu účastníka semináře – Radomíra Českenka (odbor životního prostředí, Městský úřad v Náchodě): „Tradice byrokratického Rakouska-Uherska umocněná komunistickou zvlášť v nás zakořenila více, než si myslíme. Na jedné straně přetrvává v lidech veliká lhostejnost k věcem veřejným a pocit, že oni sami nic nezmohou, a na druhé straně stále sílí tendence volených i nevolených pracovníků ve veřejné správě vnímat občanskou veřejnost jako někoho, »kdo nám do toho nemá co mluvit«. Bohužel tento stav umocňovaný stále rostoucí byrokratizací společnosti není a nebude snadné změnit...“, i přes to společně s účastníky hledáme na společných setkáních cestu, jak tyto bariéry překlenout.

V roce 2004 projekt prošel dalšími změnami, byl rozšířen a nyní nese název Rozvoj venkova za účasti veřejnosti. Nové aktivity postupují od nejnižší geografické úrovně až k NUTS II. Na úrovni mikroregionu probíhá pilotní projekt ve Svazku obcí 1866, jehož cílem je zapojit jednotlivé skupiny obyvatel (děti a mládež, samosprávu, zájmová sdružení, širokou veřejnost) do obnovy a ochrany společně obývaného prostoru. Pro jednotlivé svazky obcí Královéhradeckého kraje proběhne v září Konference venkovských mikroregionů, na které se budou diskutovat aktuální problémy, které trápí především malé obce a mikroregiony, a zároveň hledat cesty, jak zlepšit současnou situaci. Výsledky celého projektu pak budou přeneseny do ostatních krajů – Libereckého a Pardubického tak, aby i tam mohl přispívat k rozvoji venkova a k zapojení obyvatel do obnovy obcí a komunit.

DESATERO TRVALE UDRŽITELNÉ OBCE

(výsledek společné diskuse)

- Funguje cyklus místní výroba – místní spotřeba
- Existuje optimální daňová výtěžnost
- Jsou podporováni místní podnikatelé
- Obyvatelé obce jsou informovaní a komunikují spolu
- Obyvatelé vytvářejí strategický plán
- Jsou zde místní vůdci
- Obec se stále učí
- Rozvíjí se spolkový život
- Existuje zdravý lokální patriotismus
- Obec pečuje o své děti
- Všichni dodržují pravidla
- Obce v širším okolí navzájem spolupracují

(TRVALE) UDRŽITELNÝ ROZVOJ

- je komplexní soubor strategií, které umožňují pomocí ekonomických prostředků a technologií uspokojovat lidské potřeby, materiální, kulturní i duchovní, při plném respektování environmentálních limitů;
- aby to bylo v globálním měřítku současného světa možné, je nutné redefinovat na lokální, regionální i globální úrovni jejich sociálně-politické instituce a procesy.

(Metodika pro místní Agendy 21 v České republice, ČEU Praha, 2003)

Erazim Kohák v úvodním projevu na konferenci „Krajina domova – tvář naší země“ konstatoval, že „obnova krajiny je věcí naší vlastní představitivosti“. Pečujme tedy o naši představitivost, aby tady krásná krajina byla s námi i v příštích letech.

Lenka Tvrdková,
Centrum rozvoje Česká Skalice

INSPIRACE NA ŠKOLNÍ VÝLET: JAK VZNIKALA ČESKO-POLSKÁ NAUČNÁ STEZKA „DĚDICTVÍ DOBY LEDOVÉ V KRKONOŠÍCH“

Na začátku byla hezká myšlenka dvou lidí, kteří se zabývají ekologickou výchovou a vším, co souvisí s návštěvností obou krkonošských národních parků. Ti lidé jsou Josef Pivoňka z Krkonošského národního parku a Leszek Skrentkowicz z Karkonoskiego parku narodowego. Společná myšlenka se týkala toho nejcennějšího, co v Krkonoších máme, a jak to přiblížit všem, kteří Krkonoše navštíví. Z myšlenky se stal cíl. Dát vzniknout přeshraniční naučné stezce s názvem Dědictví doby ledové v Krkonoších.

Čas mezi myšlenkou a výsledkem trval dva roky a byl vyplněn usilovnou prací. Jak tedy vznikala?

Shodou okolností byli zástupci KRMAP zapojeni do projektu Komunikace a ekologická výchova v českých a německých národních parcích a chráněných krajinných oblastech, organizovaného Střediskem ekologické výchovy SEVER a Národním parkem Bavorský les. Přestože KRMAP nemá za souseda žádný německý národní park, podařilo se na základě předložené žádosti získat finanční prostředky k částečnému pokrytí nákladů k realizaci naučné stezky. První závažné jednání se uskutečnilo před rokem na Luční boudě. Jeho účastníky byli pracovníci ekologické výchovy z obou stran Krkonoš a zejména mládež z Ekoklubu Rýchorák a mladí ochránci přírody ze Szklarské Poreby. V tom byl celý projekt určitě jedinečný: mladí lidé se podíleli na vzniku nové naučné stezky tím, že shromažďovali informace k jednotlivým zastávkám naučné stezky. Následovala vycházka po zamýšlené trase, na níž byla vybrána místa pro umístění panelů. Celý rok byl potom věnován úpravě textů a jejich překladům z češtiny do polštiny a němčiny, případně z polštiny do češtiny a němčiny, dále výběru obrázků na panely. V závěrečné dokončovací fázi bylo do celého projektu zapojeno více lidí z obou národních parků. Texty bylo potřeba vytisknout na speciální fólie, odolné nepřízní počasí, dřevěné panely s pěknou stříškou zabudovat do země.

Blížil se den otevření naučné stezky. V Krkonošském středisku ekologické výchovy Rýchorská bouda Správy KRMAP se konal 24.–27. září 2003 závěrečný seminář na téma Komunikace a ekolo-

gická výchova v českých a německých NP a CHKO. V rámci tohoto semináře bylo na panelech prezentováno 9 přeshraničních projektů, které vznikly díky finanční podpoře DBU – Německé spolkové nadace pro životní prostředí a Česko-německého fondu budoucnosti. Desátý projekt Naučná stezka „Dědictví doby ledové v Krkonoších“ byl na tomto semináři prezentován živě, za účasti mladých lidí, kteří se podíleli na vzniku textů na panely. Otevření nové naučné stezky se zúčastnilo kolem 30 lidí – z NP Bavorský les, NP Saské Švýcarsko, NP České Švýcarsko, NP Šumava, NP Podyjí, CHKO Lužické hory, CHKO Třeboňsko, CHKO Jizerské hory, CHKO České středohoří, Venkovského prostoru, Střediska ekologické výchovy SEVER, KPN a KRMAP.

Všichni účastníci prošli celou trasu, která má 9 zastávek s názvy: Pohled do Obrřího dolu, Úpské rašeliniště, Luční bouda, Jantarová stezka, Spalona stražnice, Malý staw, Bialý jar, Kociol, Slezský dům. U jednotlivých zastávek se česká a polská mládež podělila s ostatními o své zážitky, které provázely vznik naučné stezky. Při malé zastávce v Samotnii u Malého stawu připravili polští přátelé posezení u čaje. Zástupci DBU a Č-N fondu budoucnosti velmi pozitivně hodnotili vznik tohoto díla, zejména podíl mladých lidí.

Několik informací pro ty, kteří se rozhodnou nově vzniklou stezku navštívit. Naučná stezka má 9 zastávek a nastoupit na ni můžete na sedmi zastávkách. Přístupná je od Sněžky, z Obrřího dolu, od Luční boudy i od Špindlerovky, a také z Polska, od Malého stawu, od Bialeho jaru, z lanovky na Kopě. Texty na panelech jsou v češtině, polštině a němčině. Pokud se rozhodnete shlédnout celou stezku, nezapomeňte si cestovní pas.

Je připraven text pro tištěného průvodce, který by měl být také ve třech jazycích.

Za všechny, kteří se na realizaci stezky podíleli, Vám přeji příjemné chvíle prožít v nádherné krkonošské tundře.

Helena Leblochová,
Správa KRMAP – Rýchorská bouda

PROJEKT „ÚSPORY ENERGIE NA ŠKOLÁCH“

Od června do prosince 2003 probíhal na 8 školách Královéhradeckého kraje již třetí ročník projektu „Úspory energie ve škole“. Koordinátorem tohoto projektu bylo Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory SEVER, finanční prostředky poskytl Nadace Partnerství.

V rámci tohoto projektu absolvovalo celkem 219 žáků z 8 škol (5 základních, 1 gymnázium, 2 SOŠ) Královéhradeckého kraje výukové programy na téma spotřeba energie, úspory energie, skleníkový efekt, zacházení s obnovitelnými a neobnovitelnými zdroji. Na základě těchto programů pak cca 100 žáků začalo pracovat na malém energetickém auditu a navrhnout opatření k úsporám energie ve své školní budově. O svých návrzích informovali vedení školy, rodiče, jedna škola uspořádala besedu se starostou obce, školy prezentovaly svou práci v místním tisku.

V prosinci se zástupci škol zúčastnili vyhodnocení projektu na společném setkání v Hradci Králové na pracovišti SEVERu. Na tomto setkání

měli možnost prezentovat výsledky své práce před zástupci odboru životního prostředí Krajského úřadu a odboru školství KÚ a Nadace Partnerství. Natáčel zde Český rozhlas Hradec Králové a zúčastnil se reportér MF Dnes. Žákovské audity předem posoudilo Sdružení pro úspory energie, na setkání byly předány finanční odměny, které školy musely použít na realizaci úsporných opatření ve svých budovách.

Vyhodnocení:

- 1.místo – SOŠ, SOU a COP Hronov (21.000 Kč)
- 2. místo – ZŠ Jih, Hradec Králové (10.000 Kč)
- 3. místo – ZŠ Vítězná (5.000 Kč), ZŠ Kukleny, Hradec Králové (5.000 Kč)

Ostatní 4 školy obdržely za pečlivě zpracovaný audit odměnu 1000 Kč (ZŠ Malé Svatoňovice, ZŠ Třebechovice, SOU HNN Hradec Králové, Gymnázium Hořice).

ROZKVELTÝ KOSTELEC

Na dohled od Krakonošovy zahrádky a v sousedství malebných Jestřebích hor žijí lidé ve městě, které svou zástavbou vrůstá do okolní krásné krajiny.

Ač každý vnímá krásu okolní krajiny s jinou intenzitou, všichni se shodneme na tom, že květinová výzdoba, upravené zelené plochy včetně soukromých pozemků mají díky svému rozsahu a viditelnosti bezprostřední a velký vliv na vzhled města a na jeho „příjemnost“ pro obyvatele i návštěvníky.

Komise pro životní prostředí Městské rady v Červeném Kostelci se proto rozhodla podpořit kvalitu životního prostředí a příjemnost města akcí „Rozkvetlý Kostelec“, která probíhá v jarních a letních měsících tohoto roku.

Program je rozdělen do tří částí – informační, praktické i „hravé“. Pravidelné informace v městském zpravodaji budou doplněny přednáškami s praktickými ukázkami sesazování květin. To vše bude doplněno soutěží o nejkrásnější okno, předzahrádku...

Od března jsou v Červenokosteckém zpravodaji postupně uveřejňovány články následujících

Znak
Města Červený kostelec

témat: O smutném oknu a jaro v okrasné zahradě, Co si vysadíme?, Jak to vysadíme?, Jak se o vysazené nejlépe postaráme?, Co s květinami přes zimu?

Soutěž bude rozdělena do 3 kategorií: rozkvetlé okno a balkon, rozkvetlá předzahrádka, rozkvetlá podnikatelská provozovna. Navíc je vyhlášena kategorie Jak by to nemělo vypadat... (mimo soutěž). Každý, kdo se bude chtít účastnit soutěže, doručí Městskému úřadu v Červeném Kostelci, fotografii s námětem odpovídajícím některé kategorii. Fotografie budou vystaveny v prostorách městského úřadu i na internetových stránkách

města. Hodnocení provedou sami občané svým hlasováním (na výstavě i na internetových stránkách). V každé kategorii budou odměněni tři nejlepší a dále bude vylosováno 5 hlasujících. Cenami jsou poukazy na odběr zboží v různých hodnotách z městského zahradnictví a z prodejen a knižní publikace o úpravě zahrady.

V termínech 15. 4. a 16. 4. 2004 od 16, 00 hodin se uskutečnilo setkání v prostorách Zahradnictví Města Červený Kostelec pro všechny zájemce o přednášku spojenou s praktickou ukázkou sesazování květín do květinových nádob. V těchto termínech probíhaly i dny otevřených dveří v zahradnictví Města Červený Kostelec. Byl zde prostor pro dotazy, pro vyzkoušení některých zahradnických technik a metod a pro koupi drobného zahradnického materiálu a květinových sazenic..

Přednášek se také účastnili i žáci Základní školy V. Hejny v Červeném Kostelci. Ke spolupráci byly vyzvány také prodejny s květinami.

Více informací získáte na <http://www.mck.cz>

Kontaktní osoba:

Štěpán Křeček – ekolog

Město Červený Kostelec

Nám. T. G. Masaryka 120, 549 41

Tel: 491 467 544, Fax: 491 467 553

E-mail: krecke@mestock.cz

▶▶▶ EKOLOGICKÁ OLYMPIÁDA V KRÁLOVÉHRADECKÉM KRAJI

„Letos nás čeká příprava již devátého ročníku krajského kola Ekologické olympiády, což už je skoro doba k zamyšlení nad její historií,“ říká Ivo Plecháč ze základní organizace Českého svazu ochránců přírody „Osadníci“ v Jaroměři a připomíná první kontakty s dobrovolnými ochránci přírody z Nového Jičína, kteří jako první v Česku soutěž organizovali. „Přesvědčili nás, abychom se připojili a tak postupně vznikala další regionální kola olympiády. K nám první soutěžící přijeli ze škol od Šluknova přes Liberec, Chrudim až do Lanškrouna. Dnes už je mnoho z nich úspěšnými absolventy přírodovědeckých fakult. Stejně jako oni pracovali na sobě, snažíme se i my, aby každý nový ročník byl pro účastníky kvalitnější, zajímavý něčím novým a originální,“ dodává organizátor.

Vloni se regionální kolo Ekologické olympiády konalo 3.–5. října 2003 ve Vile Čerých v České Skalici za účasti dvanácti tříletých týmů z devíti středních škol kraje. „Soutěžící se seznámili s názory na trvale udržitelný život aplikovaný do různých vědních oborů a naší snahou bylo podnítit je k získání odpovědného vztahu k vlastnímu okolí, k přírodě a životnímu prostředí,“ míní Plecháč. Soutěž má podle něho dvě části – teoretickou, v níž účastníci řeší odborný úkol a projdou testem ekologických a environmentálních znalostí, a praktickou. „Ta se

konala v přírodní rezervaci Dubno u České Skalice – dopoledne měli soutěžící čas na průzkum terénu a odpoledne na zpracování výsledků a prezentaci svých prací,“ dodal. Na pomyslných stupních vítězů stanuli studenti Gymnázia Náchod, za nimi se umístilo Gymnázium J. K. Tyla v Hradci Králové a na třetím místě jeden ze dvou týmů z královéhradeckého Biskupského gymnázia B. Balbína.

Letošní Královéhradecké krajské kolo Ekologické olympiády se uskuteční na přelomu září a října 2004. Organizátoři stanoví datum až podle místa konání – rádi by soutěž uskutečnili v atraktivním prostředí Chráněné krajinné oblasti Broumovsko. „Krajské kolo olympiády je otevřeno pro vítěze školních kol a zájemci se mohou přihlásit na adresu ZO ČSOP Osadníci v Jaroměři do 30. června 2004, kdy jim také sdělíme další podrobnosti,“ uvedl Ivo Plecháč.

Kontakty na organizátory:

Ivo Plecháč, ZO ČSOP „Osadníci“

Na Trati 141, 551 02 Jaroměř 3

email: osadnici@osadnici.org, mobil: 605 704 908

Krajská kola Ekologické olympiády finančně podporují Lesy České republiky, s. p. a Královéhradecký kraj.

PUBLIKACE A POMŮCKY

Dvě zajímavé knihy pro děti a učitele

Vážné poškození životního prostředí je výzvou naší civilizaci. Tradiční školní vzdělání sice nabízí poměrně široké přírodovědné informace, ale často od samého počátku chybí vytváření vztahu k přírodě a přijímání přírody jako skutečnosti, která není kdesi mimo nás, nýbrž k ní všichni patříme.

Od nejútlejšího věku by děti měly nejen poznávat fakta o přírodě, nýbrž – a především – přijímat okolní přírodu jako to, co se jich týká, na čem jsou závislé a co zas zpětně mohou ovlivňovat. Je dobré a žádoucí vést děti nenásilnou formou k tomu, aby svět kolem sebe nevnímaly instrumentálně, nýbrž jako funkční celek, jehož my lidé jsme nedílnou součástí; pro křesťansky orientované čtenáře dodáme: jako svět, který stvořil Bůh (a který jsme my lidé svým hříchem značně pokazili). Je potěšením moci přinést informaci o dvou nedávno vydaných knihách, které tomuto cíli slouží.

Koncem loňského roku vydala A Rocha, křesťané v ochraně přírody, v České Skalici útlu, hezkou a příjemnou publikaci **Pavla Světlíka, Idy Kohoutkové a Věry Soukupové „Zvědy ve vlastní zemi“**, která přináší řadu podnětů k poznávání přírody a vytváření vztahu k ní. V tom spočívá její základní zaměření. Autoři jsou křesťané a příroda pro ně je především Božím dílem a svědectvím o Stvořitelově velikosti. Tato skutečnost, již v předmluvě zdůrazňuje prof. ThDr. Jan Heller, se do výkladu nenásilně promítá. A protože poznávat přírodu a sbližovat se s ní je radost – tak to autoři prožívají a tento prožitek chtějí sdělit dále, je knížka doplněna i několika křesťansky radostnými písněmi. Sympatickým doplněním knížky je připomenutí Dr. Alberta Schweitzera, velkého svědka pokorného vztahu ke stvoření, informace o organizaci A Rocha a několik krátkých k prostředí orientovaných kázání.

V prvním čtvrtletí letošního roku vycházejí **Metodické listy Svatojanské koleje „Ekolístky“ Kateřiny Jančaříkové**. Po úvodních poznámkách jsou děti během 26 zastavení, zamyšlení a pozorování přírodních jevů vedeny k prožití důležitých přírodovědných skutečností, k hledání souvislostí existujících v přírodě i k propojení poznávání

přírody s poselstvím Bible. Výklad je veden jednoduchým, nenásilným způsobem, přiměřeným dětským možnostem. Četba těchto kapitol je obohacením i pro dospělého čtenáře, ať již pedagoga, který těmito zastaveními děti provází, či kohokoli jiného, toužícího rozšířit, prohloubit, obohatit své vnímání stvoření. Praktickým doplněním výkladu jsou i náměty na výlety a exkurse. V Ekolístkách se spojuje autorčina hluboká křesťanská víra s přírodovědným vzděláním, s praxí lektorky Svatojanské koleje i se zkušenostmi s vedením přírodovědného oddílu. Čtenáři Ekotonu, kteří se nějakým způsobem věnují výchově dětí, nepochybí, když budou z Ekolístků čerpat.

Obě knihy jsou věnovány současně křesťanské i přírodovědně ekologické výchově. Poslouží širokému spektru učitelů vychovatelů, vedoucích přírodovědných kroužků a i rodičům a dětem samým. Rozhodně si nekonkurují a nepochybí ten, kdo bude užívat obě. Zatímco kniha *Zvědy ve vlastní zemi* začíná spíše z pohledu na přírodu a jejího spontánního pozorování a velice ji ocení zvláště ti, kdo vedou a organizují zájmovou činnost dětí (zejména starších), Ekolístky vycházejí od dětí, systematicky sledují vytčený didaktický cíl a mají na zřeteli především mladší děti. V obou knihách je výklad provázen pěknými ilustracemi a doplněn citlivě sestaveným seznamem literatury.

O propojení víry s nefragmentárním poznáním Božího stvořitelského díla usiloval poslední biskup původní Jednoty bratrské Jan Amos Komenský. Je velice potěšitelné, že se teď k čtenářům dostávají knihy, které tomuto cíli plně odpovídají a slouží.

RNDr. Jiří Nečas

*ředitel Ekologické sekce
České křesťanské akademie*

*Publikaci „Zvědy ve vlastní zemi“
objednávejte na adrese:
A Rocha, Tyršova 285,
552 03 Česká Skalice
e-mail: pavel.svetlik@arocha.org
www.arocha.cz*

AKCE PRO VEŘEJNOST

Environmentální výchova na Jičínsku a v Českém ráji

Základní organizace ČSOP Křižánky působí v regionu okresu Jičín a Českého ráje od roku 1992. Věnujeme se péči o chráněná území, biotopy ohrožených druhů rostlin a živočichů, památné stromy a také environmentální výchově včetně publikační činnosti. K nejúspěšnějším akcím patří oslavy Dne Země nebo Evropského dne parků. Od roku 2001 úzce spolupracujeme se Správou Chráněné krajinné oblasti Český ráj a zajišťujeme provoz informačního střediska u rybníka Věžák u centru CHKO. Díky podpoře Královéhradeckého kraje se nám v roce 2003 podařilo zrekonstruovat naučnou stezku Údolí Plakánek a vydat k ní dětského průvodce a průvodce pro dospělé.

Na letošní rok chystáme celou řadu akcí, z nichž nejvýznamnější budou kampaně sezna-

mující se dvěma důležitými mezníky pro krajinu Českého ráje – prvním bude soustava chráněných území NATURA 2000 a druhým nebezpečí vedení trasy rychlostní komunikace R 35 územím mezi Troskami a Kozákovem. Ve spolupráci se Správou CHKO Český ráj jsme vyhlásili soutěž o návrh maskota CHKO Český ráj. Maskot by se měl stát symbolem všech akcí za záchranu krajiny a péče o přírodu skalních měst Českého ráje. Návrhy přijímáme do konce srpna, poté budou návrhy vyhodnoceny a nejlepší práce budou i odměněny. Vítězný návrh již zpracuje grafik a poté bude představen veřejnosti.

*Základní organizace
Českého svazu ochránců přírody Křižánky
Na Jihu 532, Jičín 506 01
e-mail: csopkrizanky@seznam.cz
www.csopkrizanky.cz*

KALENDÁŘ AKCÍ ZO ČSOP KŘIŽÁNKY ■ KVĚTEN - ŘÍJEN 2004

sobota 1. května VÍTÁNÍ PTAČÍHO ZPĚVU

- celosvětová akce poslouchání ptáků za rozbřesku
- sraz v 5 hodin ráno u altánu v Rývových sadech v Turnově

sobota 8. května VÍTÁNÍ PTAČÍHO ZPĚVU

- celosvětová akce poslouchání ptáků za rozbřesku
- seznámení s ornitofaunou ptačí oblasti Rožďalovické rybníky
- sraz v 5 hodin ráno u kostela v Rožďalovicích

sobota 29. května EVROPSKÝ DEN PARKŮ

- zahájení sezóny v informačním středisku Správy CHKO Český ráj u rybníka Věžák

- od 5 hodin zoologická vycházka kolem rybníku
- od 9 hodin botanická vycházka v Podtrosecích údolích
- od 14 hodin vernisáž výstavy „NATURA 2000 v Českém ráji – evropské pojetí ochrany přírody“

29. května – 28. září NATURA 2000 V ČESKÉM RÁJI – evropské pojetí ochrany přírody

- výstava v informačním středisku Správy CHKO Český ráj u rybníka Věžák
- otevřeno denně 10 – 17 hodin

sobota 19. června VÝLET ČESKÝM RÁJEM PO TRASE R 35

- pěší výlet v plánovaném severním koridoru rychlostní silnice R 35 (Turnov – Sedmihorky – Radvánovice – Borek pod Troskami – Ktová – Újezd pod Troskami – Libuň – Javornice – Jinolice – Podůlší – Zebín)

pokračování rímečku na str. 26

- seznámení s úskalími trasy Úlibice – Turnov, která půlí Český ráj
- sraz v 8 hodin u železniční zastávky Turnov-město

sobota 21. srpna

SENA U JINOLICKÝCH RYBNÍKŮ

- hrabání luk u rybníků Vražda a Oborský
- sraz v 8 hodin na hrázi rybníku Němeček, opozdílci se mohou zapojit v průběhu celého dne

úterý 28. září

SV. VÁCLAV NA VĚŽÁKU

- zakončení sezóny v informačním středisku Správy CHKO Český ráj u rybníku Věžák
- od 14 hodin dornisáž výstavy „NATURA 2000 v Českém ráji – evropské pojetí ochrany přírody“
- Mechanické divadlo Roberta Smolíka

sobota 23. října

ZA GEOLOGIÍ ČESKÉHO RÁJE

- geologická vycházka po Příhrazských skalách
- sraz v 10 hodin u restaurace Na Krásné vyhlídce

Konference A Rocha v České Skalici

>>> 17.–20. června 2004

Třetí setkání křesťanů o životním prostředí proběhne ve Sboru Církve bratrské v České Skalici. Předběžný program:

■ **Čtvrtek 16. 6. od 19⁰⁰**

RNDr. Petr Rybář

Královéhradecký krajský úřad

Z cest do Ladakhu a Kašmírského Himaláje

Pásmo diapozitivů a vyprávění o ekologiii i o prolínání buddhistické, muslimské a křesťanské kultury.

■ **Pátek 18. 6. 7³⁰**

Ornitologická exkurze na Krkonoše Horní Mísečky – Pančavská louka

Pod vedením zkušených ornitologů bychom rádi na vrcholových partiích Krkonoš pozorovali lindušky a pěvušky horské, modráčky tundrové a jiné zajímavé krkonošské ptáky. V případě špatného počasí předčasně ukončíme exkurzi v oblasti Krkonoš a navštívíme ptačí pavilón v ZOO ve Dvoře Králové nad Labem.

■ **Pátek 18. 6. od 19³⁰**

S RNDr. Vladimírem Lemberkem na **přírodovědně-kulturní bádání na Borneo.**

Slavnostní otevření obnovené Naučné stezky Údolí Plakánek v květnu 2003 v Nepřívěci

■ Sobota 19. 6. od 8³⁰

Ornitologicko-botanická exkurze na Orlické hory, první zastávka na alpinu pana Jar. Grulichy v Sedloňově, dále Šerlich – krátký pěší výlet na botanickou lokalitu Bukačka – odjezd do Trčkova a Orlického Záhoří – seznámení s výzkumným programem na SPA v oblasti Orlického Záhoří, poslední zastávka této exkurze je v Muzeu Rychnově n. Kn. – prohlídka významné ornitologické Plachetkovy sbírky.

■ Sobota 19. 6. od 19³⁰

RNDr. Jiří Nečas,
přednáška na téma Ekologie, environmentalistika, etika, ekonomie, eschatologie.

■ Neděle 20. 6. od 8³⁰

Křesťansko-ekologická bohoslužba, kázání
RNDr. J. Nečase, předsedy Ekologické sekce křesťanské akademie, **na téma :**
Jeremiáš a falešní proroci

■ Neděle 20. 6. od 11³⁰

Svět motýlů – Keith Morris z Anglie,
přednáška s diapositivy

Na shledanou se těší
Pavel a Radka Světlíkoví
Lhotky č. 48
547 01 Náchod
e-mail psvetlik@iol.cz
mobil: 728 081 833, 728 545 818

SLUNOVRAT

>>> 26. 6. 2004

Hudebně-divadelní benefiční festival v Horním Maršově

Středisko ekologické výchovy SEVER vás zve 26.6.2004 do Horního Maršova na hudebně-divadelní festiválek SLUNOVRAT pro malé i velké, batolata i babičky. Dopolední program bude věnován dětem, pro které je připraveno divadlo a výstava ZUŠ v prostorách fary. A odpoledne se rozezvučí hudebními koncerty interpretů různých žánrů. Jedná se o benefiční akci, polovina jejíhož výtěžku jde na konto Domu obnovy tradic, ekologie a kultury – DOTEK (projekt na obnovu bývalé fary v Horním Maršově). Nedaleko fary stojí

renesanční kostel, na jehož opravu jde druhá část výtěžku. Festival potrvá do večera a těm, kterým se ještě nebudou klížit víčka, nabízíme posezení u závěrečného ohně. Těšíme se na vás.

Letní hrátky s přírodou v Krakonošově království (tábor pro rodiče s dětmi)

>>> 18.–23. 7. 2004

Středisko ekologické výchovy – SEVER a Krakonošovi skřítkci pomocníci Vás srdečně zvou na letní tábor pro rodiče s dětmi.

Čeká Vás spousta zábavy a her, noví kamarádi, Krakonošova přírodní tajemství, tajemné výlety do lesa i do hor a mnoho dalších překvapení.

V Krakonošově království Vám pomůžeme hledat zdravý životní styl.

Kdy: 18.–23. 7. 2004

Kde: v Horním Maršově (pobytové středisko SEVERu v budově základní školy)

Věk dětí: 5–8 let

Za kolik: 1250 Kč za dítě,
1650 Kč za dospělého

Cena zahrnuje ubytování (ve společných pokojích), plnou penzi a program.

**Přihlásit se můžete do 25. května 2004
na adrese:**

Andrea Moravcová, SEVER, Horní Maršov
tel. 499 874 280 (fax stejný),
e-mail: sever@ecn.cz

číslo účtu: 272 921 823/0300 ČSOB Trutnov

AKCE PRO UČITELE A DALŠÍ PEDAGOGICKÉ PRACOVNÍKY

Terénní exkurze do Jizerských hor (exkurze s průvodcem do CHKO)

>>> 11. 6.–13. 6.

Přírodní zajímavosti, obnova lesa zničeného průmyslovými exhalacemi, návštěva zařízení pro ekologickou výchovu, prohlídka „útrob“ Josefdolské přehrad. Cesta společným autobusem. Podrobné informace obdržíte po přihlášení.

Dotovaná cena: přibližně 350 Kč (doprava, ubytování, program).

Přihlášky do 25. 5. 2004: Hana Kulichová, SEVER, Horní Maršov, 499 874 280, 499 874 326, e-mail: sever@ecn.cz

Kantorské pobejtkování na sklonku krkonošského léta...

>>> 7. 8.–13. 8.

Týden v Krkonoších pro zájemce o ekologickou výchovu ve školní praxi. Seminář je určen učitelům 1. a 2. stupně ZŠ a učitelům SŠ (nerozhoduje aprobace, ale zájem o problematiku). Koná se tradičně od r. 2000 ve Středisku ekologické výchovy a etiky Rýchory se sídlem v Horním Maršově za podpory krajů.

Účastníci postupně projdou všemi bloky programu Člověk a prostředí od Mezilidských vztahů

(návěv komunikace, spolupráce a vytvoření důvěry ve skupině) přes Postavení člověka v přírodě (vztah člověka a ostatních organismů, existují opravdu „ošklivá“ či „škodlivá“ zvířata?), Místní prostředí (poznávání stavu nejbližšího okolí a postupné seznámení s nejzávažnějšími problémy u nás), Vývoj vztahu člověka a krajiny (změny v krajině od prvního osídlení až po dnešek), Globální problémy až po Trvale udržitelný rozvoj a Možnosti řešení (náměty ke spotřebitelskému a občanskému chování). Základním přístupem je vyzkoušet si všechno na „vlastní kůži“ (tvořivé aktivity, simulační hry, terénní pozorování, celodenní exkurze po zajímavých místech Krkonošského národního parku, smyslové vnímání přírody, diskuse).

Nebudou chybět ani tipy pro práci s dětmi, příklady z praxe ekologicky orientovaných škol, nabídka literatury a pomůcek. Náměty do jednotlivých předmětů využitelné pro školní plán EV (viz metodický pokyn MŠMT).

Cena: účastníci z Královéhradeckého kraje hradí 690,- Kč, zbytek z celkové ceny 2335,- Kč dotuje Královéhradecký kraj

Přihlášky do 30. 5. 2004:

Hana Kulichová, SEVER, Horní Maršov,
499 874 280,
499 874 326,
e-mail: sever@ecn.cz.

KAPRADÍ 2004 ■ 12. 11. 2004

5. setkání škol a institucí Královéhradeckého kraje rozvíjejících ekologickou výchovu se bude konat v pátek 12. listopadu 2004 v ZŠ, Školní ve Vrchlabí, mezi 8⁰⁰ a 16⁰⁰.

Letos je hlavním tématem Kapradí „Škola pro udržitelný život“. V rámci praktických dílen a debatních kruhů budou představeny zkušenosti učitelů s úsporami energie ve školních budovách, s tříděním odpadů, s ekologicky šetrným provozem školy, dále budou představeny výsledky různých školních projektů, aktivity do vyučování, literatura a pomůcky. Stejně jako v minulých letech se počítá se s oceněním nejzajímavějších a nejzdařilejších aktivit ekologické výchovy v našem kraji. V září obdrží školy pozvánky s podrobnějšími informacemi a přihláškou.

Kontakt na hlavního pořadatele: SEVER – Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory, 542 26 Horní Maršov, tel.: 499 874 280, 499 874 326, e-mail: sever@ecn.cz, www.sever.ecn.cz (Andrea Moravcová, Hana Kulichová).

Seminář „Jak naplňovat průřezové téma Člověk a životní prostředí podle Rámcového vzdělávacího programu“

>>> 6. října, od 9⁰⁰ do 15⁰⁰

Pedagogické centrum Hradec Králové.
Doporučeno zejména koordinátorům EV na ZŠ a SŠ. V rámci semináře bude představen Manuál ke školním programům EVVO, nová koncepce EVVO Královéhradeckého kraje a další aktuality.

Přihlášky:

*Pedagogické centrum Hradec Králové
(takacova@pgchk.cz)*

*nebo Středisko ekologické výchovy SEVER
(sever@ecn.cz)*

PRO ZÁJEMCE O EKOLOGICKOU VÝCHOVU PŘEDEVŠÍM Z TRUTNOVSKA:

SEVERKA – Ekologický klub učitelů Trutnovska,

který se schází od r. 1995. Téma pro 2. pololetí šk. roku 2003/2004: **Životní prostředí ČR se zaměřením na region Východních Čech.** Určeno učitelům ZŠ a SŠ. Semináře se konají jednou měsíčně na Gymnáziu v Trutnově: 20. 5., červen exkurze (bude upřesněno). Cyklus seminářů je akreditován MŠMT v rámci DVPP pod č.29501/2003-25-236.

Poplatek: 200 Kč za celý cyklus nebo 50 Kč za jednotlivé semináře.

Přihlášky: Hana Kulichová, SEVER, Horní Maršov, 499 874 280, 499 874 326, e-mail: sever@ecn.cz

AKCE PRO DĚTI A MLÁDEŽ

Prázdniny na SEVERU 2004

>>> 10.–17. 7. 2004, 24.–31. 7. 2004

Tématem letošního ročníku (pro děti 8-13 let) bude tajemné páttrání po obyvatelích minulých dob. Ubytování ve zděné budově Základní školy v Horním Maršově.

Cena: 1980 Kč

Přihlášky do 15. 5. 2004 na adrese:

*J. Kutáčková, SEVER, 542 26 Horní Maršov 89
tel (fax).: 499 874 280
e-mail: sever@ecn.cz*

Louka plná dětí

>>> 14. 9. 2004, 9–12h,

Správa Krnap pořádá III. ročník vrchlabské obdoby Dne Země pro MŠ. Dopoledne plné her a ukázek s přírodovědným zaměřením (mj. útulek pro handicapovaná divoká zvířata, hmatová nášlapná stezka).

Místo konání: Vrchlabí.

Nutné se předem objednat na:

tel.: 499 456 321, e-mail: oev@krnap.cz

Tma přede mnou

>>> 27. 9.–8. 10. 2004

Správa Krnap připravuje ve dnech 27. 9.–8. 10. 2004 interaktivní okruh pro nevidomé. Zúčastnit se mohou ale i ty děti, které si chtějí vyzkoušet tuto „rolí“ (okruh absolvují poslepu).

Disciplíny na okruhu budou zaměřeny na smyslové vnímání přírodních zajímavostí. Protože každá skupina (třída) bude mít své průvodce z řad organizátorů, je nutné se předem objednat na tel. č. 499 456 322, nebo na e-mailu oev@krnap.cz.

Soutěž ekologického humoru Ekofór

Hnutí Brontosaurus pořádá v letošním roce soutěž kresleného a fotografického humoru Ekofór 2004 aneb „S humorem na přírodu“

Uzávěrka soutěže je 21. června 2004 ve 13 hodin 56 minut. Práce posílejte na adresu Hnutí Bronotosaurus, Michalova 4, 628 00 Brno.

*Více informací naleznete na internetu:
<http://ekofofor.brontosaurus.cz>*

LIPARI:

OSTROVNÍ EKOLOGIE I PRO STŘEDNÍ EVROPU

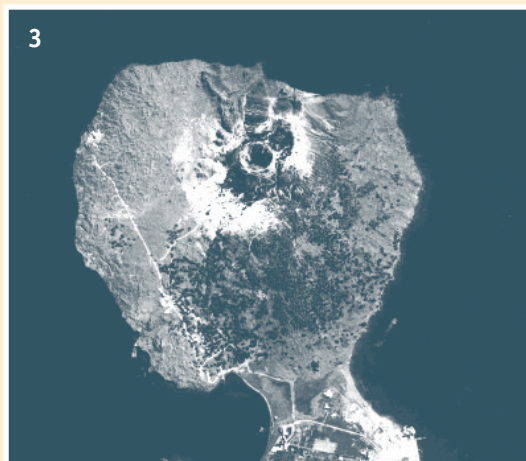
Česko je vnitrozemským státem a v létě se statisíce prázdninových cestovatelů stěhují povětšinou k teplým jižním mořím. Pro mnoho z nich končí setkání s přírodou na písčité pláži, v lepším případě s vodotěsnými brýlemi pár metrů pod hladinou, někdy také ve vinici na srázích pobřežních hor. Přesto je řada těchto oblastí pozoruhodným modelem i pro pochopení ekologických otázek střední Evropy – také u nás totiž tisíciletým působením člověka byla příroda rozdrobena do malých ostrůvků, jejichž fauna i flóra je kulturní krajinou oddělena stejně, jako mořská pláň izoluje přírodu ostrovů třeba ve Středomoří.

Pro fragmenty vnitrozemské přírody tudíž platí mnohé zákonitosti takzvané ostrovní ekologie, což si však málokdo uvědomuje – nejen laik, ale i odborník často propásne možnosti poznání, které přináší přímořská dovolená. Anebo ho k nim přivede nuda na pláži či mimořádná atraktivita prostředí, například v jedné z nejexotičtějších krajin Evropy, která vzrušuje běžného turistu, tím

více milovníka dobrodružných zážitků či specialistu-ekologa: subtropické Liparské čili Aiolské souostroví severně od Sicílie, které už Homérova Odyssea popisuje jako ostrovy Kyklópů. Bez nadsázky modelovým způsobem tu lze poznávat nejen jedinečnou původní přírodu, či spíše její zbytky, ale také zřetelné důsledky tisíciletí trvající devastace lidskou činností či naopak formování druhotných „průkopnických“ společenstev.

Liparské souostroví tvoří vrcholky podmořských sopek v Tyrhénském moři, které se z hloubky dvou až tří tisíc metrů nad hladinu postupně vynořily na přelomu třetihor a kvartéru. Jde o 18 sopečných ostrovů a ostrůvků o celkové rozloze pouhých 122 km² a s necelými deseti tisíci obyvateli. Jen sedm z nich má v průměru víc než pouhý kilometr: Alicudi (5,2 km²), Filicudi (9,5 km²), Salina (26,8 km²), Vulcano (21 km²), Lipari (37,6 km²), Panarea (3,4 km²) a Stromboli (12,6 km²). Spolu s blízkým Vesuvem a Etnou tvoří o jednu z nejaktivnějších vulkanických ob-

lastí Evropy, kde byly definovány tři z pěti stupňů vulkanologické škály*), udávající intenzitu sopečných erupcí.

Teplé prameny na Panarei, vývěry horkých sopečných plynů na Vulcanu, ale především Stromboli, které už po tisíciletí v každou denní a noční hodinu předvádí fascinující ohnivé divadlo, nenechají v klidu žádného diváka: mocné výrony plynů vzedmou lávu klokotající v kráteru a s ohlušujícím hřmotem ji vymrští do stometrové výšky. Tisíce rozžhavených lapilli, sopečných pum, pak vytvářejí ohnivý gejzír, který dopadá na obří suťový kužel na úbočí vulkánu. Je snadné uvěřit dávným bájím, že na Stromboli vládou antická božstva – bůh ničivého ohně a praotec všech sopek Vulcanus a bůh větrů Aiolus. Přes den zdobí temeno jen sloupy bělavého či černého dýmu, neboť temně rudé gejzíry magmatu jsou viditelné až za tmy. Lákaají mnohé pozorovatele a hlavně fotografy, aby ještě za světla v potu tváře zdolali vrchol jedné z nejaktivnějších sopek na Zemi (vysoké 924 m, přičemž většina současného kužele vznikla během posledních 15 000 let): tři až čtyři hodiny stoupají po stezce hustými rákosinami a pak křovisky skalní stepi, sutěmi a po srázné skále na boční hřeben. V od-

1. Na pobřeží ostrova Vulcano s lávovými proudy z roku 1550 se vytváří společenstvo skalní stepi; na obzoru ostrov Lipari a vyhaslé sopky na ostrově Salina.
2. Fumaroly na okraji spící sopky na Vulcanu otevírají průchod horkým sopečným plynům.
3. Družicový snímek poloostrova a vyhaslé sopky Vulcanello na ostrově Vulcano je ukázkou ekologických změn přirozené skalní stepi vlivem lidské činnosti – celou jihovýchodní třetinu území o průměru asi 1,5 km pokrývá druhotný eukalyptový porost (tmavé plochy).

stupu několika stovek metrů od kráteru tu začínají kamenná „hnízda“, zdánlivě bezpečné úkryty z lávových balvanů. Tady si položí karimatku a spací pytel, připraví fotoaparát – a pokud výhled nezakryje sopečný dým, až do rána mohou obdivovat ohnivé divadlo erupcí.

Vychladlé lávové proudy jsou k vidění na všech ostrovech: některé se ještě nestačily zazelenat, a připomínají sopečné exploze v nedávné historické době, jinde jejich vegetační pokryv ochudila pastva koz a ovcí již od doby bronzové, nebo se na jeho skladbě podepsal tisíciletý námořní ruch. Například výhled na dýmající temeno sopky Fossa di Vulcano na Vulcanu se otevírá z krajinářsky atraktivních, avšak zcela druhotných džunglí australských eukalyptů, v nichž rostou i obří seвероamerické opuncie či agáve, a pobřežní skály tu zdobí dužnaté listy a růžové květy novozélandských kosmatců (*Mesembryanthemum sp.*) a dalších rostlin.

Ekolog však s potěšením zjistí, že přes nepříznivé vlivy (během historie se na Liparech vystřídaly všechny kultury, ovlivňující Středomoří – Etruskové, Kartaginci, staří Římané, Normani-Vikingsové a další) se mnoho hodnot jedinečné přírody souostroví zachovalo dodnes a motivovalo italské ochránce přírody k návrhu souostroví za světové kulturní dědictví (WHS) UNESCO.

V podmínkách mediteránního subtropického klimatu (roční srážky 500–700 mm, lednový průměr teplot + 13 °C, červencový + 27 °C) se vytvořila typická středomořská společenstva skalních křovinatých stepí asi s 900 druhy cévnatých rostlin (oleandr, myrta, vřesovec, vítečník, rozmarýn, mateřídouška, otočník, pistacie lentišek, dub atd.), k nimž patří i zdejší endemity: bytel *Bassia* (Ko-

chia) saxicola, hvozdík *Dianthus rupicola*, silenka *Silene hicesiae*, starček *Cineraria aeolica*, čilimník *Cytiscus aeolicus* či tořič *Ophrys lunurata*. Lesními klimaxovými společenstvy jsou *Oleo-Euphorbietum dendroidis* a *Erico arboreae-Quercetum ilicis* nebo *Erico arboreae virgiliana*. Z přirozených stanovišť však již vymizela původní borovice halepšská (*Pinus halepensis*) a borovice přímořská (*Pinus pinaster*) a dnes se objevují jen v umělých výsadbách, zatím co původní porosty nahradily exotické dřeviny (např. eukalypty, akácie, olše, datlovníky aj.), jen vzácně se zachovaly autochtonní duby – dub cesmínovitý (*Quercus ilex*), dub jadranský (*Quercus virgiliana*) či palma žumara nízká *Chamaerops humilis*. Na většině území dominuje člověkem přetvořená stepní vegetace a opuštěné olivové sady či vinice.

Významným biogeografickým rysem souostrovní je průběh jižní hranice výskytu řady živočišných druhů kontinentální Evropy (např. u cca 40 ptáčích druhů), přičemž v řadě případů jde o ohrožené taxony; ostrovy jsou také důležitou zastávkou na tahových trasách ptáků. K zajímavostem zviřeny patří mimo jiné endemický poddruh plcha zahradního *Eliomys quercinus leparensis*, nově po-

psaná ještěrka *Podarcis raffoni* či 15 endemických druhů bezobratlých, zejména potěmnikovitých brouků a měkkýšů.

Další řádky jsou určeny hlavně čtenářům se základními ekologickými znalostmi, objevovat paralely mezi ostrovní přírodou a kulturní krajinou střední Evropy, potřebu a funkci biokoridorů, biocenter a dalších krajinných prvků, však může i laik:

Základy ostrovní ekologie

Východiska

Minimální kritická velikost ekosystému

Ekosystém je v této souvislosti chápán jako současné nebo dřívější kontinuální stanoviště, které je dost velké na to, aby obsahovalo a uchovalo si svou typickou různorodost druhů a složení druhů. Pokud toho není schopno, fungující ekosystém se nemusí zachovat. Nutno ovšem vzít v úvahu, že minimální teritorium určitého druhu se může zmenšit, je-li hustota zdroje druhů (tj. odkud na ostrov druhy pronikají) vysoká v důsledku jeho strukturální rozmanitosti – různorodosti stanovišť

5

a počtu vyskytujících se taxonů. Absence většiny druhů – s výjimkou nejvzdálenějších oceánských ostrovů – je v praxi způsobena nevhodnými stanovišti, nikoliv tím, že jde izolované ostrovy.

Geografické faktory

Diverzita druhového složení stanovišť – druhová pestrost (počet taxonů) se zvětšuje s rostoucí plochou ostrovů.

Tvar ostrova nemá na druhovou pestrost přímý vliv, ovšem nepřímo působit může například tím, že úzký protáhlý ostrov prochází větším počtem odlišných typů stanovišť a díky širší nabídce stanovištních podmínek může mít druhově bohatší osídlení. Tzv. *účinek poloostrovů* způsobuje, že bohatství druhů se často zmenšuje od základny směrem ke špičce poloostrova; zdůvodnění je většinou jednoduché, protože špička poloostrova má horší životní podmínky než jeho báze, navazující na „vnitrozemí“ ostrova.

Vzdálenost od zdroje taxonů a rozsah izolace. Jde o důležité faktory, které ovlivňují počet druhů ekosystému nebo stanoviště. Obecně platí, že čím větší je vzdálenost mezi jedním a druhým podobným místem, tím menší je počet shodných druhů na těchto místech. Proto také ve spojitosti s velkými ostrovy mají značný význam i malé ostrovy, které fungují jako „stupínky“ mezi velkými ostrovy neb mezi pevninou a ostrovy. (Nelze ovšem přehlížet různou schopnost druhů rozšiřovat se přes zóny mezi ostrovy – čím mají tuto schopnost větší, tím menší je účinek vzdálenosti na počet druhů).

4. Druhotné subtropické porosty pod kráterem sopky na Vulcanu.
5. Stromboli: svahy vulkánů ekologicky připomínají důlní výsypky či popílkoviště.

Genetické aspekty

Genetická variabilita. Pro dlouhodobé evoluční změny a omezení příbuzenské plemenitby (inbreedingu) je velmi důležitá dostatečně velká genetická variabilita. Pokud by došlo k příbuzenské plemenitbě, může se výrazně snížit úspěch reprodukce tím, že se snižuje vitalita a plodnost jedinců či populace.

Efektivní velikost populace je minimálně 50 pro krátkodobé omezení inbreedingu, ale aby se zabránilo průkazným dlouhodobým ztrátám je zapotřebí efektivní velikosti alespoň 500. Jelikož efektivní velikost populace je obvykle mnohem menší než počet jednotlivců v populaci (kvůli systému množení, poměru pohlaví a jiným faktorům se na rozmnožování nepodílejí všichni jedinci v populaci), zabránit poklesu populace následkem množení uvnitř rodu vyžaduje víc než 50, resp. 500 jedinců.

Tam, kde souostroví funguje jako systém „útluků“ s občasnou „meziútlukovou“ migrací, vytváří se optimální strategie pro uchování genetických zdrojů.

Riziko vyhynutí

Riziko vyhynutí je velice odlišné pro různé druhy v závislosti na několika faktorech. Je přímo spojené s velikostí populace na ostrovech: čím menší populace, tím větší je riziko vyhynutí. Jiný ukazatel citlivosti na vyhynutí je stupeň *fluktuace* v čase (fluktuace = odchylka od rovnovážného stavu populace). Porovnáme-li dva druhy se stejnou populací, druh, jehož populace fluktuuje častěji, je vystaven většímu riziku vyhynutí.

Druhy na ostrovech, které mají jen *malý geografický rozsah*, podléhají také většímu nebezpečí vyhynutí, jelikož přírodní či člověkem podmíněná katastrofa může zasáhnout celé jejich území.

Pokud jde o obratlovce, pak *savci* (s výjimkou netopýrů) mají vysoký metabolismus a špatné schopnosti množení a následkem toho nízké hustoty populace. To má za následek vysoký poměr úhynu a menší počet druhů v rovnováze – takže jsou *nejvíce vystaveni nebezpečí vyhynutí*. Ptáci

a netopýři mají díky vyššímu metabolismu a lepší schopnosti rozptylu menší poměr úhynu a větší počet druhů – jsou proto méně náchylní k vyhynutí. Plazi a obojživelníci jsou studenokrevní a mají nejnižší metabolismus – jsou proto nejméně vystaveni riziku vyhynutí.

Za stejných podmínek podléhají nebezpečí vyhynutí víc nestěhovavé druhy než druhy stěhovavé.

Ekologické vztahy mezi druhy a ostrovními stanovišti

Lineární regrese

Ekologové navrhli vztah mezi druhy a jimi osídleným ostrovem modelovaný jako *lineární regrese* a nejčastěji vyjádřený exponenciální funkcí, která uvádí, že *počet druhů stoupá se zvětšující se plochou ostrova*. Všeobecně platí, že desetinásobné zvětšení plochy znamená dvojnásobné zvětšení počtu druhů, stonásobné zvětšení plochy čtyřnásobné zvětšení a tisícinásobné zvětšení plochy znamená osminásobné zvětšení počtu druhů. Obvyklý rozsah tohoto faktoru se v rámci různých organismů a rozdílných ostrovů pohybuje od 1,4 do 3,0.

Na druhé straně zmenšení oblasti o 90% znamená, že 50% dříve přítomných druhů může přežít alespoň po krátkou dobu.

Rovnovážná teorie ostrovní biogeografie

Jde o základní ekologické pravidlo, které vysvětluje, jak roste počet druhů na ostrově podle toho, jak se zvětšuje jeho velikost.

Tato teorie uvádí, že ostrovní biota, tj. živočišný a rostlinný život určitého regionu, charakterizuje dynamická rovnováha mezi imigrací (přísunem) nových druhů a vyhynutím (lokálním vymizením) přítomných druhů. Míra imigrace („přistěhování“) se zmenšuje se zvětšující se vzdáleností ostrova od původní oblasti, zatímco míra vyhynutí se zmenšuje se zvětšujícími se rozměry ostrova. Tyto dvě události, *imigrace a vyhynutí*, mají za následek stále se měnící složení druhů (*obrat druhů*) na ostrově. Bereme-li v úvahu malou míru imigrace a vysokou míru vyhynutí na malých ostrovech, je pro tyto ostrovy charakteristická vysoká míra obratu druhů.

Šance kolonizace velice izolovaných ostrovů jsou malé a proto na izolovanějších ostrovech nastane rovnováha biot při menší rozmanitosti druhů než na méně izolovaných ostrovech.

Tzv. *relaxace* je proces vytváření nové dynamické rovnováhy na nově vytvořených stanovištích (ostrovech). Nejprve vznikne průkopnické („pionýrské“) společenstvo s malým počtem druhů a s vysokým počtem jedinců, postupně však druhů přibývá a při vytváření definitivní rovnováhy (relaxaci) obvykle dochází k úbytku počtu druhů. Ten závisí na ploše ostrova – čím větší je území, tím je pomalejší míra úbytku.

Různorodost stanovišť je obvykle větší na skupině malých ostrovů než na jednom velkém a proto také *skupiny malých ostrovů mají více druhů než jeden velký ostrov stejných rozměrů*. V principu platí, že heterogenita stanovišť je pro počet druhů rozhodující (v praxi ovšem může být na jediném ostrově vyšší pestrost stanovišť než na souboru ostrovů; je-li způsobena lidskou činností, bývají antropogenní vlivy jedním z důvodů šíření nepůvodních druhů).

Petr Rybář

(s využitím zahraničních pramenů)

Foto autor

*) Vulkanologická škála souvisí s viskozitou lávy (nejviskóznější jsou kyselé lávy, např. andezity; řídké jsou naopak bazické lávy, čediče) a množstvím sopečných plynů: **havajský + islandský typ explozí** – při malém množství plynu pokojně vytéká řídká láva; **strombolský typ** (podle Stromboli) – mnoho plynu pravidelně „vystřeluje“ fontány řídké lávy; **vulkánské exploze** (podle ostrova Vulcano) u sopek s velkým množstvím plynu a málo viskózními lávami, které vymršťují materiál v pevném skupenství (mraky popela, písku a lapil čili sopečných „bomb“) – jsou velmi destruktivní, dochází k roztržení kráteru apod.; **peléská exploze** s lávovými výtoky a se žhavými mraky magmatických částic a sopečných plynů; **pliniovská exploze** (dle popisu erupce Vesuvu v r. 69 n. l. Pliniem ml.) s mrakem dýmu „piniového tvaru“, extrémně destruktivní – nejprve je vyvrhován pevný materiál (dochází k destrukci vrcholu sopky), poté vytéká láva a dlouhodobě a vysoko vyráží ohromné množství plynů s jemným erupčním materiálem.

Vydává:

Královéhradecký kraj
Wonkova 1142
500 02 Hradec Králové

**Redakce, technické zajištění
a administrace:**

Středisko ekologické výchovy
SEVER,
542 26 Horní Maršov 89
e-mail: sever@ecn.cz
www.sever.ecn.cz
tel. 499 874 280

**Ekoton je registrován MK ČR
jako periodický tisk
pod č. E 15066.**

Redakční rada:

Jiří Kulich (SEVER)
Petr Rybář (OŽPZ KÚ)
Hana Kadlecová (OŠMT KÚ)
Daniel Břlek (Správa KRNP)
Petr Kutáček

**Grafické zpracování,
titulní foto:**

Petr Kutáček (pekut@email.cz)

Náklad: 800 ks

Tisk: DAPE Brno

Vytištěno na
recyklovaném papíře

Číslo 1/2004. Zdarma.

Neprošlo jazykovou úpravou

Příští uzávěrky:

30. 9. 2004

(číslo 2/2004 – vyjde na začátku
listopadu 2004) a

31. 3. 2005 (číslo 1/2005

– vyjde na začátku května 2005)

**Příspěvky, dotazy, objednávky
aj. zasílejte na adresu redakce
(středisko SEVER – viz výše)!!!**

UDRŽITELNÝ ROZVOJ V KRAJI

Zastupitelstvo Hradce Králové 16.12.2003 schválilo přihlášení města k principům trvale udržitelného rozvoje vyjádřených v Agendě 21 a Aalborgské chartě. Přijetím uvedených dokumentů se Hradec Králové stal (spolu se Vsetínem) prvním městem v ČR, které se zapojilo do společného projektu sledování indikátorů místní udržitelnosti. V Evropě se projektu Evropské komise „ECI“ účastní již 144 měst z 22 států. V rámci uvedeného projektu evropská města například sledují celkovou úroveň spokojenosti místních občanů s prostředím, ve kterém žijí, kvalitu ovzduší a úroveň hluku, dostupnost ploch pro odpočinek a základních služeb, úroveň místní přepravy obyvatel a další hlediska.

Jedním ze společných evropských indikátorů, které město Hradec Králové sleduje, je indikátor „Cesty dětí do školy a zpět“. Sledování proběhlo mezi žáky ZŠ v září 2003 v rámci „Týdne evropské mobility“ a zúčastnilo se ho 90% z oslovených 8 600 žáků. Způsob dopravy dětí do škol byl sledován podle 5-ti možných způsobů: pěšky, na kole, MHD, autem a jiným způsobem. Zjistilo se, že v Hradci chodí nejčastěji děti do škol pěšky – v průměru 55% dětí (57% za pěkného a 53% za špatného počasí). Následuje doprava MHD, kterou v průměru využívá 28% dětí. Autem jezdí do školy 11% dětí. Ostatní způsob dopravy (vlak, linkový autobus) využívají 3% dětí a na kole jezdí za pěkného počasí 3% a za špatného pouze 1% dětí. Jako další příklady lze uvést indikátory „Spokojenost občanů s místním společenstvím“, „Mobilita a místní přeprava cestujících“ či „Kvalita místního ovzduší“. Další informace: Ing. Soňa Krátká (Buzková), Odbor strategického rozvoje města, Magistrát města Hradec Králové, sona.kratka@mmhk.cz

NÁVRATKA – OBJEDNÁVKA BULLETINU EKOTON:

(POZOR!!! Ekoton vychází dvakrát ročně (květen a listopad a bude distribuován zdarma. Příští číslo však dostanou jen ti, kdo zašlou vyplněnou návratku nebo její kopii (pokud tak již neučinili minule) na adresu:

Středisko ekologické výchovy SEVER, 542 26 Horní Maršov 89.

Nabídněte Ekoton dalším zájemcům, nakopírujte návratku i pro své přátele. Lze si vyžádat další výtisky...

Objednávám zasílání bulletinu Ekoton

Jméno: _____

Název organizace: _____

Počet ks _____

Adresa, na kterou si přeji Ekoton zasílat:

Telefon: _____

E-mail: _____

OSTROVNÍ EKOLOGIE...

Dětské práce
z výtvarné soutěže

